

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra filosofie a religionistiky

Diplomová práce

Filosofie a teologie sportu se zřetelem k americkému fotbalu

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Jaroslav Vokoun, Th.D.

Autor práce: Bc. Vojtěch Svoboda

Studijní obor: Teologie služby

Ročník: II.

2011

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

29. března 2011

Děkuji vedoucímu diplomové práce Doc. Mgr. Jaroslavu Vokounovi Th.D. za velmi cenné rady, připomínky a trpělivost při metodickém vedení práce.

ÚVOD.....	5
1. FILOSOFIE SPORTU	6
1.1 Hermeneutika sportu	6
1.2 Olympismus	9
1.3 Platónský sport.....	16
1.4 Filosofie vítězství	22
2. TEOLOGIE SPORTU	28
2.1 Teologie sportu Pia XII.	29
2.1.1 Sport jako východisko pastoračního problému.....	30
2.1.2 Tři základy apologie Pia XII. týkající se sportu	32
2.1.3 Křesťanská vize těla a osoby	33
2.1.4 Formující a vzdělávací přínos sportu.....	34
2.1.5 Morální principy aplikované do provozování sportu.....	36
2.1.6 Přiblížení se Bohu sportem.....	38
2.2 Teologie sportu Jana Pavla II.....	38
2.3 Teologie sportu Benedikta XVI.....	42
2.3.1 Aspekty pohledu na sport kardinála Ratzingera	42
2.3.2 Vyjádření Benedikta XVI. o sportu.....	44
2.4 Teologie sportu v evangelikálních církvích.....	48
2.4.1 St. Andrew the Great, Church, Cambridge, England.....	52
2.4.2 Kasr El Dohara Evangelical Church, Cairo, Egypt	55
3. AMERICKÝ FOTBAL A NÁBOŽENSTVÍ.....	58
ZÁVĚR	68
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:.....	69
ABSTRAKT.....	71
ABSTRACT.....	72

Úvod

Tato diplomová práce nese na první pohled poněkud nesourodý název Teologie a filosofie sportu. Motivací pro volbu tohoto tématu bylo moje studium na Teologické fakultě, záliba ve filosofii a současně také skutečnost, že již několik let provozuji sport na vrcholové úrovni. Obvyklou reakcí při tomto sdělení je překvapení, nakolik odlišné jsou tyto záliby. Sport a transcendence? To přeci nejde dohromady. Je tomu však skutečně tak? Neexistuje spojitost mezi filosofií, potažmo teologií a sportem?

Směr známý jako Muscular Christianity hovoří o nutnosti podporovat fyzickou sílu a zdraví člověka stejně jako snahu o prosazování křesťanských ideálů. Podobný přístup se mi jeví jako kýžený. Tato práce se zabývá hledáním rysů společných právě sportu, filosofii a teologii. Ve středu zájmu jsou prvky společné těmto směrům, okruhy, ve kterých se mohou vzájemně prolínat a možný prospěch, který u sebe mohou hledat.

1. Filosofie sportu

1.1 Hermeneutika sportu

Profesorka Hogenová přistupuje ke sportu hermeneuticky. V jejím pohledu přináší sportovní aktivita kromě rozvoje fyzické stránky také rozvoj duševna člověka. Snaží se ukázat analogii k lidskému životu, kterou vidí v jeho radostném očekávání i obavách z neznáma, konce.

Život začíná narozením. To je klíčovým bodem, bez kterého je život nepředstavitelný. Hogenová odkazuje na Foucaulta, když říká: „*Pravý život je vždy nově a originálně narozený život, je neustálou sebe-tvorbou, jež vždy začíná poprvé ...*“¹ Život je vždy narozením individuálního, originálního. Nejedná se o přidání části již existujícímu individuu ani změny stávajícího. Jde vždy o novou existenci, nové vyvstání. Rození tedy Hogenová chápe ve smyslu neustálé tvorby jedinečného a originálního.

Život samotný pak představuje jako pohyb po cestě. Konec této cesty je však skryt za horizontem. Vidíme sice dopředu, ale na konec cesty vidět nelze, protože jej horizont skrývá. Pro lidský život je typickou individualita. Rodíme se do individuality, a ta nás provází po celou dobu naší existence. Chůze po cestě je provázena četnými překážkami, které je nutno zdolat, aby bylo možné pokračovat. Počátek cesty, cesta sama i překážky, na které lze narazit, tvoří s horizontem jeden celek.² Lidé jsou tomuto celku otevřeni tím, že překonávají překážky a touží po cestě kráčet. Touží žít svůj život. Lidská otevřenost celku je demonstrována právě v provádění sportu. Ať již soupeří jedinec sám se sebou či s jiným protivníkem, je nucen překonávat obtíže na cestě k vítězství. Stejně je tomu také v případě překonávání živlu země- plavec touží zvítězit nad vodou, parašutista nad živlem vzdušným. Sport lze

---

¹ HOGENOVÁ, Anna. *Areté, Základ olympijské filosofie*. Praha: Karolinum, 2001, ISBN 80-246-0046-3. str.77

² HOGENOVÁ, A., *Areté, Základ olympijské filosofie*. Praha: Karolinum, 2001, ISBN 80-246-0046-3. str.78

tedy chápat jako výzvu Celku, krok kupředu tváří v tvář překážkám, přičemž tato výzva je dovršena při vítězství.

Hogenová připomíná, že soutěž člověka je z hermeneutického pohledu prováděna dle struktury, která je typickou pro všechny oběti. Strukturu označuje pojmy *kenosis*, který vysvětluje jako vyprázdnění z tvaru, a *pleróma*, značící opětovné naplnění tohoto tvaru. Sportovec se při maximálním výkonu dostane na hranici svých možností, k bodu, přes který již nelze pokračovat. V tomto okamžiku lze spatřit analogii s Kénosis. Boublík hovoří o *kenosis* takto:

*„Ze smrti v jejím, „kenotickém“ hledisku vyplývá jakési nevyhnutelné a neodvolatelné zničení dějinného bytí člověka, z tohoto hlediska smrt nenabízí lidské svobodě žádnou novou skutečnou možnost pro uskutečnění údělu; smrt se proto jeví jako „otroctví“ uložené svobodě a jako projevení lidské konečnosti, omezenosti a nedostatečnosti. Proto vzbuzuje úzkost a stává se zdrojem mnohých utrpení, protože ukládá „opustit“ svět a dějiny (exodus) a ničí dějinný způsob lidské existence.“³ „Vrchol ponížení, nedostatečnosti a jakéhosi „zničení“ člověka, který ve smrti (a i potom) ztrácí osobní samostatnost svého bytí ...“⁴ V našem smyslu znamená *kenosis* přiblížení se smrti a nahlédnutí za horizont cesty života.*

Pleróma symbolizuje zrození nového, připomíná nám tedy *eros*. Z hermeneutického hlediska je lze chápat jako dvojici sportu. Hogenová připomíná analogii se Zemí (*Gaia*) a nebesy (*Urana*). Uvažujeme-li *kenosis* jako vyprázdnění z tvaru, při sportovní činnosti se tomu tak neděje pouze na fyzické rovině. Dochází také k vyprázdnění duchovní a psychické stránky jedince. Stejně tak seani *pleróma* neděje pouze na úrovni lidského těla, ale také v psychické rovině. Toto vyprázdnění a znovu naplnění může přinést katarzi stejně jako buddhismus či některé typy mystiky.

Smrt jako poslední stádium života je v protikladu k jeho začátku- rození. Rození označuje Hogenová za posvátné.⁵ V tomto chápání znamená sport přítomnost

---

³ BOUBLÍK, V., *Teologie dějin spásy*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, ISBN 80-7192-486-5. str. 130

⁴ BOUBLÍK, V., *Teologie dějin spásy*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, ISBN 80-7192-486-5. str. 144

⁵ HOGENOVÁ, A., *Areté, Základ olympijské filosofie*. Praha: Karolinum, 2001, ISBN 80-246-0046-3. str.79

posvátného v našem životě, protože zpřítomňuje, uvádí do našeho života ve vyšší míře *pleurómu* a *kenosis*. Tato posvátnost je dnes často nahlížena jako opojení. Erós, přítomný ve sportu, je jedním z fenoménů této doby. Hogenová připomíná erós vzniklý z Pénie a Póra. Člověk, toužící po potěšení, slasti, hledající opojení, jako by se snažil oprostít každodenního života. Erós se projevuje také na dojmu z těl sportovců, která vyvolávají fascinaci, vzrušení již od počátku lidstva.

Kráčím-li po své cestě, manifestuji svoji individualitu. Jsem nucen překonávat překážky a tak usilovat o možnost pokračování. Také sport je nutně spojen s úsilím. I v něm prosazují svoji individualitu, jedinečnost. „*Sport je úsilím dosáhnout plné osobní pozitivnosti, afirmovat se, prosadit svou zvláštnost, manifestovat výbornost své jedinečnosti.*“⁶ Sport je v určitém smyslu snahou potlačit pocit nesmyslnosti (Hogenová uvádí nicotnost) smrti. Dostane-li se mi naplnění pozitivnosti, nebude pro mne smrt zlem.

Sport v sobě obsahuje *kenosis*, ve kterém spatřujeme smrt. Pocit dosažení vlastních hranic při výkonu sportu tedy připomíná dotek smrti. Nahlédnutí za horizont naší cesty. Zpřítomnění nezobrazitelného, co lze pouze zažít. Smrt je děsivá ve své nezobrazitelnosti, nepopsatelnosti. Člověk se jí obává možná právě proto, že nezná její podobu ani hranice. Přiblížím-li se jí však, získám nadhled.

Ona je tím, co uděluje ostatnímu hodnotu. Je arbitrem významu věcí. Jestliže je současnost dobou, ve které vše ztrácí význam a jsou strženy hradby hodnot, vše, jak píše Hogenová: „*nivelizuje a znicotňuje*“⁷, je o to více nutné hodnotit „*na pozadí smrti*“. Zde spatřujeme spolu s autorkou podstatu oblíbenosti vertigonálních sportů současnosti. Maximální výkon v sobě nese překonání smrti spočívající v jejím připomenutí. Každý sportovec si na dně svých sil tuto *kenosis* připomíná. Když se ocitne na mezní hranici, stojí proti tomu, co nedokážeme zobrazit, co je za horizontem. Nacházíme se v analogii sportu s mystikou všech dob. Pokud dojde tímto momentem k vylití jedince, jeho přiblížení se smrti, dojde naplnění v prožitku, v získané hodnotě. Pokud se přiblíží hranici sebezániku, je mu umožněno zpětné naplnění, nadhled. Mistr

---

⁶ HOGENOVÁ, A., *Areté, Základ olympijské filosofie*. Praha: Karolinum, 2001, ISBN 80-246-0046-3. str.79

⁷ HOGENOVÁ, A., *Areté, Základ olympijské filosofie*. Praha: Karolinum, 2001, ISBN 80-246-0046-3. str 79

Eckhart předkládá: „Pokud člověk ještě sám touží něčím být, Bůh k němu nepřijde, neboť žádný člověk se nemůže stát Bohem. Když se však načisto, úplně a do kořene zničí, zbude jen Bůh a je všechno ve všem“⁸ Hogenová nad tímto textem uvažuje následovně: „*Pročistíme-li duši a tělo vrcholným osobním sportovním výkonem, získáme nový horizont vlastního života, jenž se podobá Erótu, štěstí, vzmachu, vzpruze.*“⁹ Tyto prožitky se zakládají na individualitě člověka. Protože jsou také mimo všední zkušenost, jsou právě jedny z původců pravé svobody, kterou je sportovec během vykonávání činnosti sportu obdařen.

Pohled na sport se v průběhu dějin měnil. Stále je však přítomný ideál a posvátnost, která je v ohnisku této úvahy. Sport tak patří do péče o duši, Epimeleia, jak říká Hogenová, protože existují takové sportovní výkony, které jsou aproximací vlastního konce ve smrti¹⁰. Sport nám otevírá pohled za horizont všední zkušenosti. tuto zkušenost přesahuje a přináší nad ni nadhled. Hermeneutika může o tomto fenoménu mnohé vypovídat, o to více, čím zůstává pravý ideál sportu pozapomenut. Jako prostředník se smrtí přináší uklidnění z obav a ukazuje člověku obzory, které by mu jinak zůstaly skryty. V tomto chápání sport zrychleně reflektuje život jako takový a náš postoj k němu.

1.2 Olympismus

Pojem „olympismus“ bývá obvykle úzce spojován s olympijskými hrami, sportovní událostí opakující se po čtyřech letech¹¹. Toto chápání však nepostihuje úplnou hloubku termínu, upírá jeho hlubší význam. Olympismus je myšlenkový systém, filosoficky rozpracovaná koncepce, formulovaná Pierrem de Coubertinem: „*Filozofie všelidská, všesvětová, procházející napříč různými filozofiemi, starší než mnohé z nich i*

---

⁸ SOKOL, J., *Mistr Eckhart a středověká mystika*. Praha: Zvon 1993, ISBN 978-80-7021-976-8 str.53, převzato z HOGENOVÁ, A., *Areté, Základ olympijské filosofie*. str. 81

⁹ HOGENOVÁ, A., *Areté, Základ olympijské filosofie*. Praha: Karolinum, 2001, ISBN 80-246-0046-3. str.81

¹⁰ HOGENOVÁ, A., *Areté, Základ olympijské filosofie*. Praha: Karolinum, 2001, ISBN 80-246-0046-3. str 81

¹¹ Dalším, širokým obecnstvem většinou nesprávně pochopeným termínem, je olympiáda, kterou většina považuje za totožnou s OH. Pojem olympiáda znamená období, kdy se olympijské hry nekonají.

než mnoha náboženství“. ¹²Je to novátorská vize, která stojí v základu moderního pojetí olympijských her.

Hovoříme-li o obecné filosofii olympijských her, je nutné si uvědomit, co je jádrem této filosofie. A také, co stojí v základu her samotných. Tímto středem je výkon sportu. Sport je termín, jehož, stejně jako u výše zmíněného olympismu, význam bývá upírán. Mnohokrát se stal obětí degradace na pouhý fyzický pohyb. Při odkrývání původního smyslu, dnes již obvykle skrytého pod vrstvou často odvozených významů, nám může pomoci hermeneutika.

Základní pohybovou výbavou člověka je chůze či běh. Za dobu trvání existence člověka jako druhu se běh projevil jako nenahraditelný nástroj útěku či útoku, tedy vzorců chování, které se, v člověku jakoby zakódovány, projevují až do dneška. Základní sportovní disciplínou je závod v běhu. Cílem jedince je urazit určitou vzdálenost po zemi pomocí svého těla. Tento závod pak lze chápat jako dialog mezi účastníky- tělem sportovce a „*tělem Země-Gai*“¹³. Člověk se staví do konfrontace se světem, který jej obklopuje. Podobně lze toto vymezení chápat teologicky.

Vyhánění Adama z ráje znamenalo postavení přírody do opozice člověku. „*Kvůli tobě nechť je země prokleta, po celý svůj život z ní budeš jíst v trápení. Vydá ti jenom trní a hloží a budeš jíst polní byliny. V potu své tváře budeš jíst chléb, dokud se nenavrátiš do země, z níž jsi byl vzat.*“¹⁴ Toto zápolení člověka s přírodou zdůrazňuje i Hogenová, když říká, že země se svými čtyřmi živly vyzývá, ba přímo provokuje ke svému překonání. Skála, ve své obtížnosti, nutí člověka k dialogu, přičemž odpovědí je snaha skálu zdolat. Sport v tomto smyslu nazývá dialogem se Zemí, tělem sportovce (sportujícího) a tělem Země. Slovo sport pochází z latinského „disportare“. Tento pojem Hogenová nestaví na úroveň zábavy, ale vážného rozhovoru, který přesahuje bytí člověka.

Dialog sportovce se zemí probíhá v dimenzích odpovídajících všem živlům. Zemi lze překonat během, vzduch ve skocích, hodech a vrzích, vodnímu živlu se

---

¹² DOVALIL, J. a kol. *Olympismus*. Praha: Olympia, 2004. [cit. 2010-11-21]. Dostupné na WWW: <http://www.olympic.cz/public/img/dokumenty/olympismus/filosofie_pierre_de_coubertin.pdf>

¹³ HOGENOVÁ, A. *Hermeneutika sportu*. Praha: Karolinum, 1998, ISBN 80-7184-744-5. str. 24

¹⁴ Gen 3;19

sportovec staví plaváním a oheň sportovní vášně překonává v antagonistickém soupeření- zápasy, hry atd. Určitou analogii lze také pozorovat na tělocvičném nářadí. Země se svými překážkami je nahrazována umělými nástroji, které zpřítomňují původní překážky člověku.

Taková konfrontace, či dialog, hrála svoji roli v množství pohanských rituálů. Hogenová zdůrazňuje, že téměř všechny podobné rituály bývají spojeny s katarzí těla a duše- vyprázdněním tvaru (kenosis), aby bylo možno se naplnit jiným obsahem- posvátným (pleróma). Jde podle ní o motiv věčného plození. Ve středu všeho stojí pojem hieros gamos- posvátná svatba Země a Nebes (Gai a Urana) jako základní nutnosti pro harmonii. Tato harmonie je předpokladem světového pořádku- projevující se souzněním protikladů. Za příklad mohou sloužit opozita v harmonii žena a muž, jing a jang atd. Tyto prvky harmonického souznění protikladů jsou v základech mnoha starověkých idejí- Hogenová podtrhuje čínský taoismus, řeckou kalokagathii vztaženou na kosmos či egyptskou jednotu Osirise a Eset, se kterou se lze setkat i na nočním nebi v podobě hvězd.

Antické hry měly své předchůdce. Mezi ně patří především taurobolie, takzvaná „hra s býky“, čteně provozovaná např. na Krétě¹⁵. Pro tuto disciplínu je typickou identifikace s královským a náboženským kultem, taurobolie byla symbolem božského rozměru obětí zvířecích a možná i lidských¹⁶. Další předchůdce her olympijských můžeme sledovat také v homérských eposech atp.: *„Mnoho jiného lze spatřit mezi Řeky a také uslyšet, co si vskutku zaslouhuje obdivu, avšak při mystériích Eleusínských a olympijském závodu je nejvíce přítomna Boží péče.“*¹⁷

Během 12-ti set let se podoba her značně změnila. Změnilo se chápání smyslu her a proměnou prošel i pohled člověka na sebe sama. Je však nutné si uvědomit, že po celou dobu trvání byly olympijské hry pojátkem celého antického světa. Toto spojení symbolizovalo právě konání her, olympijských či jiných¹⁸.

---

¹⁵ „Nejnámějším pokračovatelem je španělská Corrida. Ta se však může pyšnit pouhým zlomkem tehdejší slávy.“

¹⁶ HOGENOVÁ, A. *Hermeneutika sportu*. Praha: Karolinum, 1998, ISBN 80-7184-744-5. str 6

¹⁷ PAUSANIÁS. *Cesta po Řecku. II / Pausaniás*, Praha: Svoboda, 1974, ISBN nevedeno. str.380. Z řečtiny přeložila, seznamem odborných výrazů a vysvětlivkami opatřila Helena Businská

¹⁸ HOGENOVÁ, A. *Hermeneutika sportu*. Praha: Karolinum, 1998, ISBN 80-7184-744-5. str 6

Pierre de Coubertin takto pravděpodobně uvažoval. Dokázal uvažovat sport v podobě olympijských her k účelu, které samotné hry přesahují. Nesnažil se svými myšlenkami zasáhnout pouze atlety či sportovce na stupních vítězů, ale jeho touhou bylo oslovit široké vrstvy, hodnotami spojenými s účastí, nutností spolupráce, sociálního života a tím dosáhnout plného rozvoje jedince a rozvinutí jeho osobnosti.

Vznik novodobého olympismu byl samozřejmě ovlivněn tendencemi konkrétní doby. Tyto tendence se promítly jak do jeho společenské, tak i do sportovní roviny. Rád bych však podtrhl individuální zásluhy muže, který na přelomu 19. a 20. století vyložil tomuto směru ideový základ. Podstatné rysy jeho koncepce byly utvářeny silnou inspirací antikou. Společenské rozpoložení Francie po prohrané válce s Pruskem volá po následném spojení demokracie s humanismem.¹⁹ Snaha utvářet mladou generaci v duchu nové renesance vedla k faktu, že v samotných základech koncepce stojí pedagogika a její vědecký základ.

Novodobé pojetí olympismu tedy bylo silně inspirováno antickými ideály v první řadě Kalokagahii²⁰. Oporou snah o upevnění tohoto směru nejen ve Francii, ale v celé západní Evropě, se stává moderní pedagogika, kdy sport slouží „jako škola mravní ušlechtilosti a čistoty a také tělesné síly a zdatnosti“²¹.

„Člověk není jen tělo a duch, nýbrž tělo, duch a charakter. Charakter se nevytváří duchem, ale pomocí těla. To je právě to, co starověcí národové dobře věděli a co my tak obtížně křísíme.“²² Citát odkazuje právě na kalokagathii, která v Coubertinově výkladu znamenala harmonický vývoj osobnosti promítající se v jeho fyzických, morálních a v jistém slova smyslu také společenských dokonalostech. Vlastní sebezdokonalování jednotlivce probíhá cestou zvyšování výkonů v přátelských utkáních mezi sportovci,²³ přičemž hlavním významem nebyl samotný růst výkonnosti a zlepšování výsledků, ale proces postupného zdokonalování osobnosti člověka na cestě

---

¹⁹ Prusko-francouzská válka v letech 1870- 1871.

²⁰ Kalos kai agathos, značí antické řecké přesvědčení, že dobro, krása a ctnost spolu úzce souvisejí. Při pohledu na člověka vyjadřuje tento pojem ideál harmonického vyvážení tělesné krásy, duševní krásy a ctnosti.

²¹ DOVALIL, J. a kol. *Olympismus*. Praha: Olympia, 2004. [cit. 2010-11-21]. Dostupné na WWW: <http://www.olympic.cz/public/img/dokumenty/olympismus/filosofie_pierre_de_coubertin.pdf>

²² DOVALIL, J. a kol. *Olympismus*. Praha: Olympia, 2004. [cit. 2010-11-21]. Dostupné na WWW: <http://www.olympic.cz/public/img/dokumenty/olympismus/filosofie_pierre_de_coubertin.pdf>

²³ „Kult úsilí“

k úspěchu. V přeneseném slova smyslu vedlo překonávání překážek na cestě k cíli k upevnění charakteru a zlepšení morálních vlastností člověka. Je na místě připomenout, že model rozvíjení osobnosti po fyzické i psychické stránce není Coubertinovým vynálezem. Sám se s ním již mohl setkat, protože v jeho době patřil k hlavním pedagogickým koncepcím²⁴. On jej však posunul o stupeň výše, kdy ono aktivní a cílené sebezdokonalování se stávalo „stavem mysli“, novodobým „náboženstvím“ sportovců. Náboženství v tom smyslu, že sportovci jsou ti, kdo věří, že sport je prostředkem k dosažení ideálu. Odtud plyne také Coubertinův pozdější výrok: „*Není důležité zvítězit, ale zúčastnit se.*“ Sport ve svém humanistickém pojetí (jak bylo ukázáno), se neobrací pouze na jedince, ale je po vzoru antického Řecka chápán také jako prostředek k upevňování mezilidských vztahů.

„*Olympismus není systém, je to stav mysli.*“²⁵ Toto pojetí olympismu vyúsťuje do prvotní snahy formulovat nové moderní náboženství. Původní, antické olympijské hry byly náboženskou slavností uctění konkrétního Boha, což je patrné také z prvku posvátnosti místa konání. Nelze pochybovat o Coubertinově snaze přiblížit moderní hry tomuto antickému ideálu, kdy příprava na hry, stejně jako účast na nich, byly motivovány touhou přiblížit se bohům v jejich dokonalosti. Coubertin byl jistě inspirovaný touto tradicí. Neprojevilo však tendence ke zpětnému přiblížení této původní tradici. Naopak, snažil se ji posunout dále, vytvořit z ní další stupeň. Jeho nové náboženství bylo orientováno především na mladé lidi. On jim však nenabízel nového boha. Nenabízel ani starého, antického Merkura. Základním kamenem, středem tohoto „náboženství“, se stal vzájemný respekt. „*Tento respekt je něčím, co má překročit náboženský dogmatismus, sociální a politické ideologie i nejrůznější filosofické systémy. Sport se má stát něčím, co naplňuje život člověka (především mládeže) spiritualitou a otevírá mu nový životní obzor a smysl i za branami kostela*“²⁶. Toto náboženství tedy

---

²⁴ Bylo třeba, aby absolventi význačných anglických univerzit byli také ve skvělém fyzickém stavu. Klíčovým bylo dosažení psychické i fyzické zdatnosti, což vyplývalo z náročnosti práce v zámořských koloniích. Proto bylo do univerzitního vzdělávacího systému zahrnuto také fyzické (tělesné) cvičení. Z nutného předpokladu pro vykonávání povolání se však časem vyvinul nový směr- díky nadaným jedincům se cvičení stalo předchůdcem soutěžení. Vznikaly organizované univerzitní spolky, které byly jejich chloubou a prezentací. Tento směr vzniká přirozeně jako důsledek lidské potřeby soutěžení, přičemž čím je nadání člověka větší, tím se tato nutnost projevuje silněji.

²⁵ ČERNEK, M., *Sokolství a olympismus*. Dostupné na WWW:

<<http://www.telesnakultura.upol.cz/index.php/telesnakultura/article/viewDownloadInterstitial/4/4>>

²⁶ <http://cz-tesna-vychova.studentske.eu/2008/03/krize-olympismu.html>

nebylo postaveno na teologických dogmatech či teoriích, ale na vztahu člověka ke člověku ve smyslu vzájemné tolerance a úcty. Olympijské hry založené na této filosofii dostaly globální rozměr, odrážející se v mezinárodních, a také v tomto kontextu důležitých, mezikulturních vztazích. Odkazují do minulosti, přítomnosti i budoucnosti- ukazují na antiku, nutí nás brát v úvahu přítomné místo konání a také v neposlední řadě se tážou po celkovém budoucím vývoji.

Demokratičnost, jako typický znak olympismu, byla však silně narušena snahou zachovat jej pouze pro aristokracii. Zde dobře viditelný rozpor v Coubertinově pozici lze vysvětlit několika faktory. Jedním z nich je pravděpodobně jeho původ. S dalším činitelem se setkáváme po celou dobu existování moderního olympismu. Tento směr hledí na člověka jako bytost rovnou ostatním bytostem- neposuzuje původ, všichni mají rovné šance. Jako cíl však prezentuje dosažení určité schopnosti či v přeneseném slova smyslu dokonalosti. Problém se začíná jevit zde- ona zdůrazněná rovnost či stejná startovní pozice není dostatečnou k účasti na olympijských hrách. Tak se ze široké skupiny „rovnocenných lidí se stejnými šancemi“ dostane jen hrstka, nebo lépe špička- ti nejlepší. Nejde již o rovnost, ta byla uskutečnitelná pouze v nejširším spektru zúčastněných. Byla možná pouze v původním „amatérském“ pojetí. Pro tento způsob provozování sportu je nutné být zajištěn, mít dostatek prostředků a to nejen k vlastní obživě, ale také na náklady spojené se sportem. Když uvážíme, že nutnost prostředků či financí je nutnou k dosažení onoho „rovného startu“, je patrné, že to byla právě aristokratická vrstva, která byla ve značné výhodě.

Do krize se dostává také původní motto: „*Není důležité vyhrát, ale zúčastnit se.*“ Her se mohli zúčastnit pouze takoví amatéři, kteří byli dostatečně materiálně zabezpečeni, v podstatě nezávislí, kteří navíc obstáli v celkovém procesu jako nejlepší (tedy nejenom elita materiální, ale současně i fyzická). Samotné motto vyzdvihující účast se tedy dostává do úzkých a z prostoru pro utváření sama sebe překonáním vlastních hranic určeným pro všechny se stává jakási přehlídka výsledků, které umožňují snáze hodnotit. Jestliže jsou však sportovci posuzováni pouze na základě těchto výsledků či hodnot, dochází ke zřejmému upřednostňování sportovců patřících do zmíněné dvojnásobné elity.

Dalším prvkem, který se podílel na Coubertinově pojetí aristokratického olympismu byla skutečnost, že se blízce setkával s anglickým sportem, jehož typickými hesly byly: „rytířství, „gentlemanství“, z čehož je jasně patrná aristokratická etika. Tento prvek však lze shledávat pozitivním z toho důvodu, že z něj postupem vznikl princip „fair play“, který je velmi dobře známý v dnešním slovníku.

Další myšlenkou, která hraje roli v Coubertinově koncepci a které chci věnovat pozornost, je „olympijský mír“. Tento pojem pochází z termínu ekecheiria²⁷, který se vztahoval k období vyhlášených olympijských her. Dnešní kritikové olympijského uspořádání kladou návrhy ohledně zákazu účasti na olympijských hrách státům, které nejsou propagátory světových mírotvorných snah a tendencí. Nutno podotknout, že ekecheiria neznamenal ukončení válek či nestolení všeobecného míru, ale „pouhé“ příměří, které umožnilo putovat do místa konání her.

Jednou z hlavních myšlenek antických olympijských her byla dokonalost, dále osobní i vzájemná harmonie a v neposlední řadě celková oslava lidství. Disciplíny nebyly nástrojem pro pobavení prostřednictvím nepřirozeně rozvinutých těl, ale prostředkem formování člověka. Jakkoliv vzletným se toto tvrzení může zdát, není možné zapomínat také na negativní stránku, která celý tento směr provází. Cílem hry bylo nalezení vítěze. Člověk je soutěživý, touží po prosazení snad díky pudům, darwinovské evoluci. Vítěz však může být pouze jeden. Ostatní stojí v jeho stínu. Touha po vítězství byla silnou motivací, sportovec se snaží ukázat na svoje kvality, uvést sebe do pozice, kdy se na něj nezapomene. Právě tyto snahy s sebou přinášely a přinášejí stinná místa a tmavé skvrny na jinak čistém rouchu soutěže. Ani v antice nechybí pokusy o zakoupení vítězství, úplatky jak hráčům, tak také rozhodčím, přičemž důležitým zlomem v pojetí her byl přechod podob ocenění. Počáteční hlavní odměnu-samotné vítězství, které bylo reprezentované olivovou ratolestí²⁸- počalo nahrazovat materiální ohodnocení, ať již se jednalo o věci či přímo peníze. První sportovní soutěže Řecka byly nazývány „soutěžemi pro věnec“ (stefanitis Agon). Později se rozvíjí myšlenka soutěže pro peníze (chrematits agon).²⁹ Z ideálu vítězství jako dosažení určité

---

²⁷ Dohoda o příměří

²⁸ HOGENOVÁ, A. *Hermeneutika sportu*. Praha: Karolinum, 1998, ISBN 80-7184-744-5.

²⁹ FOURNAROS, S., *Olympic paideia: Building social and political bonds through Olympic symbolism*.

Dostupné na WWW: < <http://www.isud.org/papers/pdfs/Fourmaros.pdf>>

dokonalosti se nyní stává vítězství jako prostředek ke zbohatnutí- „atletické řemeslo“. Dochází k zásadní změně, původní cíl harmonického rozvoje osobnosti i těla se mění na získání odměny za splnění určitého limitu či výsledku.

Podobné tendence je možné sledovat i ve vývoji moderního sportu jako celku. Od okamžiku, kdy příslušník bohatší vrstvy platí za pohled na rvačku dvou chudých a pro peníze ochotných se prát příslušníků nižší vrstvy, se dá datovat počátek profesionálního sportu. Souběžnost touhy po zábavě s nutností obživy vytvořila model, který se uchoval a přetransformoval až do dnešní podoby profesionálního sportu.

Jedním ze znaků sportu je tedy soutěživost ve spojení s touhou po vítězství. Navíc podstatnou roli hraje také touha diváka po zábavě, tudíž úroveň nemůže stagnovat na jednom místě, ale musí docházet k postupnému, ale stálému zdokonalování. Toto neustálé zlepšování výkonnosti je centrem zájmu obou stran- jak diváka, tak i sportovce. Zlepšení přichází obvykle se zvýšením úsilí- zvedají se nároky na přípravu a materií k jejímu zabezpečení. Takto je amatérský sport odsouván do pozadí, kde na toto neustálé zlepšování chybí prostředky- nutně přichází profesionalizace, která zasahuje také olympismus včetně jeho her. Heslo: „Sport pro všechny“ je tedy degradováno rychlostí, s jakou dochází k rozporům mezi původní ideou olympismu a jejím uskutečňování v reálném světě.

O sportu jsme se zmínili ve spojitosti s osvícenstvím a jeho ideály. Pokládám za nutné přidat poznámku týkající se těchto ideálů. Vzhledem k tomu, že jsou již uhájené, přestal sport být do značné míry jejich nositelem.

1.3 Platónský sport

Diplomová práce se zabývá dvěma fenomény provázejícími život člověka- sportem a filosofií. Propojení těchto dvou, na první pohled možná nesourodých okruhů se snaží ukázat také studie Jerneje Piska³⁰ „*What is good sport: Plato's View.*“³¹

---

³⁰ Jernej Pisk, MSc. University of Ljubljana, Ljubljana, Slovenia: Faculty of Sport and Faculty of Arts.

V úvodu se autor zamýšlí zamyšlením nad povahou Platónových dialogů. V jejich základu nestojí dogma či určená teze, ale otázka. Položením otázky poukazuje filosof na neúplnost vlastního vědění. Konkrétně se v tomto případě jedná o otázku po původu věci, tedy: „Co je něco?“ Zkoumání sportu z platónského pohledu tedy musíme začít otázkou: „Co je sport?“ Tuto otázku upravuje Pisk v platónském duchu do podoby: „What is good sport?“, tedy „*Jaký sport je dobrý?*“³². Jedním z cílů této diplomové práce je zjistit, zda a jakým způsobem se prolíná sport a filosofie. Zda sport odkazuje člověka pouze do roviny fyzické, anebo ji přesahuje. Odpověď se může skrývat v díle Platónově.

Sport³³, stejně jako filosofie, zažívá značný rozvoj již ve starověkém Řecku. Faktorů je několik, Pisk vyzdvihuje především skutečnost, že člověk již není nucen se obávat o své přežití. V minulosti dokázal podmanit si přírodu, tedy mu kromě zajištění každodenního přežití zbývá prostor navíc, „nadstavba“, umožňující upřít (soustředit) svůj zájem jiným směrem. Můj názor se poněkud liší. Vycházím z předpokladu, že antropologové dokázali prvky hry již u nejstarších civilizací, jejichž míra „zabezpečení“ nebyla zdaleka na takové úrovni.

Který faktor měl na rozvoji filosofie a sportu v Řecku nejzásadnější podíl však není předmětem této práce. Skutečností zůstává, že lidé antického světa těmto odvětvím holdovali. Dokazují to například Homérovy básně, či výstavba divadel a sportovišť. Ta neodmyslitelně patří k většině antických měst, což lze ověřit například ve Starém zákoně³⁴. Stejně jako v době Platónově, i dnes dávají sportovní disciplíny účastníkům prostor k vyniknutí. Pisk, při svém bádání po platónsky dobrém sportu, věnuje pozornost také kontextu, v jakém byl sport starými Řeky chápán. Byl jimi považován za vnitřní, vlastní. V určitém slova smyslu vyjadřoval kulturu³⁵. To je patrně jedním z důvodů, proč je fyzické stránce člověka věnována v dialogích taková pozornost. Vítězství samo neukazuje pouze na vyšší stupeň fyzické dovednosti. Vítěz prokazuje

---

³¹ PISK, J. What is good sport: Plato's view. In *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Gymnica* Vol.36, No.2, PALACKÝ UNIVERSITY OLOMOUC 2006. ISBN 80-244-1486-4

³² Vlastní překlad.

³³ V našem slova smyslu se termín sport objevuje až v 19.stol. ve Velké Británii

³⁴ 1 Mak 1; 14

³⁵ PLATÓN, *Ústava*. Oikoymenh 2005. ISBN : 80-7298-142-0. str. 60, 376 e

lepší *areté*³⁶, jejíž podstatnou částí je čest. Ta, v tehdejší pojetí, zajišťovala nesmrtelnost v paměti lidí. Motiv cti jako takové je velmi dobře znám z válek a bojů, kdy je čestná smrt hodna úcty stejně jako vítězství. První soutěže v Olympii byly označovány jako *stefanitis agon*³⁷ - tedy soutěže pro věnec. Toto označení demonstruje původní motivaci soutěžení - touhu získat čest, tedy prokázat dokonalejší *areté*. Později se *stefanitis agon* transformuje v takzvanou *chrematitis agon* - tedy soutěž za peníze. O nastíněném tématu však hovoří jiná kapitola této práce. Původní smysl soutěží byl tedy v dosažení vítězství jako prostředku k získání cti. Následnou proměnu v motivaci materiálními cenami chápe Pisk jako odklonění svému původu.

Platónovo dílo může v mnohém čtenáři vzbudit dojem, že autor pohlížel na tělo s odmítavým postojem. Jak ukazuje kupříkladu Kniha VII. Platónovy Ústavy, tělo poutá duši, která se nemůže dostat do světa idejí, přiblížit dokonalosti. „Tělo jako žalář duše.“ Ve filosofických směrech, které na Platóna úzce navázaly, jsou tyto tendence ještě patrnější. Dle mého názoru lze dokonce říci, že tyto tendence můžeme sledovat také například v augustinovské tradici. Platonismus, jako jeden z kořenů soudobé civilizace, přispěl k pohledu na lidské tělo jako druhořadé. Bylo chápáno jako „žalář duše“. Přirozené lidské potřeby bývaly mnohdy degradovány na původce prohřešku. Jako takové byly odmítány a zavrhovány.

Ač působil výše nastíněný pohled na tělesnost po staletí, souhlasím s Piskem, když tvrdím, že nebyl Platónovi bez výhrad vlastní. Platón sám se věnoval vzdělávání v politické oblasti.³⁸ Za nástroj k výchově vybral právě sport. Důvodů může být více. Již jsme zmínili uchopení sportu jako vyjádření vlastní kultury, jejíž byl součástí. Určitou roli možná hrála také osobní zkušenost. Faktem zůstává, že tělo a jeho kultura (v dnešním kontextu si dovolím užít pojmu sport) na mnoha místech svého díla vyzdvihuje a přikládá mu značnou důležitost. Sport používá jako nástroj formování člověka.

---

³⁶ Dokonalost, ctnost.

³⁷ FOURNAROS, S., *Olympic paideia: Building social and political bonds through Olympic symbolism*. Dostupné na WWW: < <http://www.isud.org/papers/pdfs/Fournaros.pdf>>

³⁸ PISK, J. What is good sport: Plato's view. In *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Gymnica* Vol.36, No.2, PALACKÝ UNIVERSITY OLOMOUC 2006. ISBN 80-244-1486-4

Cílem Platónova vzdělávání, jak uvádí Pisk, je rozvoj ctností. Sportu připisuje možnost rozvoje zejména jedné ze ctností- statečnosti. Toto odpovídá také celkové koncepci rozvrstvení jeho ideální společnosti- *polis*. Statečnost, ve spojení s vysokou mírou fyzické dokonalosti (nutnost tréninku těla), odkazuje na prostřední vrstvu, kterou jsou strážci. Na začátku této kapitoly je zmíněná motivace prvních sportovních soutěží- získání cti. K tomu, aby se sportovec účastnil klání, je nutná také odvaha. V tomto smyslu tkví tehdejší (nejen) Platónovo chápání sportu, tudíž důvod, proč je zařazen do koncepce vzdělávání. Aby člověk rozvinul určité ctnosti a dosáhl tak stupně dokonalosti, musí prokázat jistou míru osobní statečnosti. K jejímu získání či zdokonalení slouží právě sport. Tělesné zápolení, ať už se soupeřem ve formě zápasu³⁹, anebo ve zdokonalování vlastního těla např. v gymnastice nutí člověka k překonání vlastních hranic. Atlet se tak stává dokonalejším, statečnějším díky překonání překážek. Dochází tedy k rozvoji ctnosti statečnosti, kterou Platón sportu připisuje. Pisk se odvolává na spis *Gorgias*, kde je srovnávána pravá filosofie (zákonodárství) s gymnastikou, proti kterým do opozice staví sofistiku přirovnávajíc ji k povrchní kosmetice⁴⁰. Potvrzení lze tentokrát najít v *Ústavě*, kde Platón navrhuje zdokonalovat občany již od dětství v *gymnastice* a *múzice* k vytvoření správného základu pro vstup do světa filosofie.

V úvodu této kapitoly je vyložena otázka, jako počátek filosofického tázání v dialozích. Od této myšlenky je odvozen i název Piskovy studie: „What is good sport“, ačkoliv, jak ačkoliv je motiv sportu v dialozích zmiňován často a navíc je sport začleněn do vzdělávacího procesu, v Platónově díle se toto tázání neobjevuje.

Jak nám demonstruje spis *Alkibiadés I.*⁴¹, abychom mohli umně zacházet s věcí, je nejprve nutné poznat věc samu. Totéž platí i pro vzdělávání člověka- je nutné znát jeho individuální (osobité) vlastnosti, jimž se musí přizpůsobit vzdělávací proces sám o sobě. Souhlasím s Piskem, když konstatují, že nutnost individuálního poznání lze vztáhnout také na obecnější rovinu- tedy sport jako takový. Takové konstatování tedy

---

³⁹ Platón, patříc do tehdejší společnosti, se sám účastnil klání v zápase muž proti muži, jednalo se o kombinaci dnešního boxu a řeckořímského zápasu (odtud také název).

⁴⁰ PLATÓN, *Gorgias*, Praha: Oikoymenth 2000, ISBN 80-7298-005-X. 465b,c

⁴¹ PLATÓN, *Alkibiadés I, II; Hipparchos, Milovníci*. Oikoymenth 1996. ISBN 80-86005-29-1. 128e

vede k logické otázce, co je vlastně sport? „*So, when we have long discussions about sport, we should first answer Plato's question of what something is, what is sport?*“⁴²

Zabýváme se Platónovou filosofií, takže otázku v platónském duchu upravíme: „Jaký sport je nejlepší?“ Platón dělí ve své koncepci ideální společnosti, obyvatele do tří vrstev. Jedním z klíčových činitelů pro to, do jaké skupiny bude člověk patřit, je lidská přirozenost. Ta má svůj odraz v duši člověka. Sport lidskou duši ovlivňuje, protože s ní je v úzkém spojení.

Jak již bylo řečeno, sport rozvíjí ctnost statečnosti. Ta je klíčovou pro druhou skupinu - strážci (vojáci). Provozování sportu se tedy přímo vztahuje ke druhé skupině. Pisk však ukazuje, že některé mody sportu přímo odpovídají výše nastíněnému rozdělení lidské duše a státu v souvislosti s vrstvami lidské duše. „*Different values of different parts of the soul can then reveal to us also different values of sport, because every mode of sport is founded on a different part of the soul.*“⁴³

Mezi člověkem a jeho duší existuje úzká souvislost. Člověk je v platónském kontextu odrazem svojí duše. Jednotlivé vrstvy duše mají různou hodnotu. Každý typ sportu, jak bude vysvětleno dále, odpovídá jiné vrstvě duše. Tudiž má také jinou hodnotu. Zde dostává smysl název Piskovy studie: „*What is good sport?*“, tedy: „Jaký sport je dobrý?“ Ptáme se spolu s autorem: „Který sport má nejvyšší hodnotu?“

Na začátku kapitoly je připomenut původ prvních soutěží starověkého Řecka. Jednalo se o *stefanitis agon*, tedy „soutěž o věnec“ (ratolest). Hlavní motivací bylo prokázání odvahy (statečnosti) jako jednoho z prostředků získání cti. Statečnost je vlastní druhé části (vrstvě) Platónovy duše. Tato vrstva se naplňuje ve druhé skupině *polis*, strážci. Slouží-li sport jako prostředek zdokonalení statečnosti a náleží-li statečnost druhé vrstvě lidské duše, nacházíme hodnou sportu právě v duši člověka. Motiv sportu se však odsouvá směrem k materiálnímu hodnocení, tedy *chrematitis agon*. Hlavním cílem již není získání cti, ale více či méně hodnotné, materiální ceny. Motiv tedy odpovídá spíše žádostivosti, která je výsadou skupiny první. Dochází k degradaci sportu o stupeň níže na pomyslném žebříčku hodnot ctností. Takový způsob sportu je v tomto kontextu podřazený, či dokonce ponížený oproti původnímu,

---

⁴² PISK, J. What is good sport: Plato's view. In *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Gymnica* Vol.36, No.2, PALACKÝ UNIVERSITY OLOMOUC 2006. ISBN 80-244-1486-4

⁴³ P PISK, J. What is good sport: Plato's view. In *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Gymnica* Vol.36, No.2, PALACKÝ UNIVERSITY OLOMOUC 2006. ISBN 80-244-1486-4

vznešenému sportu pro čest. Přináší uspokojení pouze nejnižší vrstvě lidské duše. Hodnotnější vrstvy- lidské- zůstávají nenaplněny.

My se však od počátku ptáme po sportu, který má nejvyšší z hodnot. Je-li typ sportu odpovídající nejnižší, první vrstvě lidské duše v hodnocení nejnižší, musí se, jak uvažuje Pisk, nejlepší sport vztahovat k nejvyšší, rozumové, složce lidské duše. Hledáme tedy sport, který uspokojí lidskou rozumovost jako nejvyšší dokonalost. Sport patřící nejvyšší vrstvě lidské společnosti.

Při tomto hledání postupuje Pisk následovně. První druh sportu, nejnižší, je zaměřen čistě materiálně. Odpovídá tedy žádostivosti, kterou ukájí a naplňuje. Druhý typ, *stefanitis agón*, je spojen se statečností. Cílem je dosažení slávy a cti. Oba tyto typy, jak odkazuje Pisk na Aristotelovu Etiku Nikomachovu, nenacházejí uspokojení v člověku samotném, ale v okolí. Hledáme-li tedy nejlepší sport, je nutno upřít pozornost mimo okruhy sportů motivovaných penězi či slávou. Musíme hledat sport v úzké vazbě s člověkem samotným. Sport, který bude spjat s rozumem člověka. V něm dojde k naplnění (zdokonalení) jednoty mezi tělem a duší, jejíž odmítání napříč dějinami je uvedeno výše. Člověk dosáhne nejvyššího stupně rozvoje svého potenciálu. Cílem takové činnosti je být soupeření člověka se sebou samým.

Tato činnost může mít mnoho podob, například zvládnutí gymnastického prvku či náročné cvičení. Hlavním rysem zůstává, že dochází k poznání sama sebe, svých hranic. Pokud hranice poznáme, můžeme s nimi manipulovat- snažit se je strhnout, posunout, zbourat. Překonám-li sám sebe, naplním své možnosti a dosáhnu *areté*. Tento sport je nejlepší.

Není již pochyby o tom, že sport do sféry filosofie zasahuje. Třetí typ sportu je rozpoznán jako nejlepší, protože používá, stejně jako filosofie, nejvyšší lidskou schopnost. Tato schopnost je vlastní třetí složce lidské duše v analogii k nejvyšší skupině platónské společnosti. Jedná se o rozum. Pisk podtrhuje fakt, že tento druh sportu vede k filosofickému poznání sama sebe. Sportovec pomocí rozumu zjišťuje své limity. Tím dochází k odhalení lidského bytí. Dle Platóna je nejvyšší schopnost-filosofické poznání- zdrojem nejvyššího štěstí. Sport tedy díky rozumu přesahuje fyzické hranice a dotýká se světa forem- dokonalostí. Pomocí rozumu sport přesahuje fyzický svět a dotýká se věčného a neměnného světa forem. „*By using the mind*

(intellect), sport extends over the physical world and touches the everlasting and unchangeable world of forms.“⁴⁴

V tomto světě je uchována platónská pravda. Odhalit ji je cílem obou sfér, jimiž se zabýváme, sférou filosofie i sportu. Toto tvrzení je jedním z důkazů, že spolu úzce souvisejí.

Toto vymezení je ovšem pouze obrazné. Jak říká Pisk, je těžké najít sport, který bychom mohli zařadit pouze do jedné z nastíněných kategorií: „*Of course it is hard to find a sport which we could classify into just one of the categories of the goodness of sport.*“⁴⁵. Skutečný život přináší nutnost mísení typů sportu. Důležitým bodem studie je tvrzení, že stejně jako je v ideálním státě nutná harmonizace všech složek, také v lidské duši nesmí nastat nesoulad jednotlivých složek. Nejvyšší stupeň kontroluje (harmonizuje) dva nižší. Na první pohled by se mohlo zdát, že do filosofie zasahuje pouze nejvyšší, třetí sport, pracující s rozumem. Platón však v Dialozích ukazuje, že se filosofie dotýká také sport druhé kategorie, rozvíjející statečnost. Všechny ctnosti považuje Platón za dobré. „*Každý je dobrý v tom, ve kterém je moudrý, a špatný v tom, ve kterém je nerozumný. A proto když je statečný muž dobrý, je také moudrý.*“ Právě v tomto tvrzení lze najít smysl celé kapitoly. Sport vede k získání a případné zdokonalení statečnosti. Statečnost rozvíjí moudrost. Sport tedy může vést k moudrosti.

1.4 Filosofie vítězství

Vítězství je jedním z fenoménů, které jsou neodmyslitelně spjaty se světem sportu. Tento termín je užíván i mimo sport. Není pouze doménou sportovců či hráčů, naopak za vítěze se člověk může považovat také v běžném životě, například při dosažení kýženého úspěchu. Také celá darwinovská teorie je založena na konkurenčním boji jednotlivých druhů. Cílem tohoto boje je právě vítězství, v darwinovském kontextu přežití, resp. zachování a předání svého genofondu.

---

⁴⁴ PISK, J. What is good sport: Plato's view. In *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Gymnica* Vol.36, No.2, PALACKÝ UNIVERSITY OLOMOUC 2006. ISBN 80-244-1486-4

⁴⁵ PISK, J. What is good sport: Plato's view. In *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Gymnica* Vol.36, No.2, PALACKÝ UNIVERSITY OLOMOUC 2006. ISBN 80-244-1486-4

Za konkurenční považují do jisté míry také uspořádání dnešní společnosti. Jako takové dává tomuto fenoménu ještě silněji vyniknout. Viditelný soupeř či dokonce skupina konkurentů vybízí k odhodlanějšímu boji. Konfrontace podněcuje. Dosažení vítězství je v takovém případě obtížnější, tím však jeho hodnota roste.

Může se zdát, že vítězství je ryze kladný pojem. Pravděpodobně také přináší člověku mnohé výhody. Sportu je však často vyčítána také jeho stinná stránka. Právě tou se zabývá Bellioti, který takto přispívá do knihy *Football and Philosophy*.

Už samotné chápání vítězství může přinést negativa. Obvykle rozděluje účastníky na jednoho (či malou skupinu) vítězů a mnoho (více) poražených. Vítězové jsou pokládáni za silné, úspěšné jako protiklad k poraženým. Toto chápání dle mého názoru degraduje ty sportovce, kteří se na prvním postu neumístili. Jejich participaci na klání je přikládán nižší význam.⁴⁶ Pokud je sportovec motivován pouze touhou nebýt poražen namísto touhou po sportovní činnosti jako takové, lze tuto motivaci chápat jako odkloněnou původnímu smyslu. Takto chápaný sport má poté velmi blízko k tvrzení: „Účel světí prostředky.“ Právě tento přístup bývá důvodem ke kritice mnoha sportovních odvětví současnosti. Mnozí sportovci přecení význam prvního místa a jsou ochotni obětovat nepřiměřené na oltář vítězství. Je-li člověk zaměřen pouze na vítězství či určitý výsledek, snáze se odůvodní podvodné způsoby jeho dosažení. Důsledkem se může stát neúprosný konkurenční boj ve smyslu „*crush the opposition*“, rozdrčení protivníka, rozmetání všeho, co stojí jednotlivci v cestě. Zde však dochází k ignoraci hlubšího významu atletických soutěží. Soupeř se stává pouhou překážkou v cestě za vítězstvím. Bez soupeře je však klání do značné míry nesmyslné.

Již Aristoteles uznával, že soupeření na poli sportovním odráží charakterové vlastnosti člověka. Je s nimi spojeno a vzájemně se ovlivňují. Dopad psychiky člověka na jeho fyzickou stránku je velmi dobře prokázán nejen u sportovců, ale také například u vojáků. Dojde – li k přenosu nezdravého soupeření do všedního života, může dojít

---

⁴⁶ Např. anglické slovo *looser* - poražený. V češtině se mu dostalo hanlivého nádechu, stalo se označením pro neúspěšného šlověka.

k psycho-somatickým projevům- zvýšené náchylnosti k nemocem, zvýší se riziko srdečního infarktu, rakoviny atp.⁴⁷.

Přijmeme tezi, že sport je škodlivý tím, že v zúčastněných vzbuzuje či upevňuje touhu po vítězství, která je mnohdy sledována negativně, a jejíž dopad takový skutečně může být? Nebo existuje cesta k překonání tohoto jevu?

Vincent Lombardi⁴⁸ je považován za jednoho z nejlepších trenérů NFL historie. Je to právě jeho pohled na filosofii vítězství, který fascinoval své soupeře, jejich trenéry i fanoušky. Jeho odkaz je platný dodnes. Tento trenér je znám, kromě svých úspěchů, také pro skvělou a především nadčasovou koncepci vedení týmu. Tuto koncepci vystihnul heslem říkajícím, že vítězství není vším, je pouze částí: „*Winning isn't everything, is only a thing.*“⁴⁹

Pro lepší pochopení Lombardiho koncepce ji Belliotti v knize *Football and Philosophy* rozpracovává do sedmi bodů.⁵⁰

1.Smysl fotbalu- *the meaning of football* – soutěž je neodmyslitelně násilnou a vyžaduje 100procentní odhodlání a nasazení. Vítězové jsou odměněni plností nadšení a zábavy. Hra vyžaduje oběti, odříkání, obětavost a odvahu. Fotbal přesahuje sociální a rasové bariéry. Vyžaduje plný vklad fyzických fondů, odevzdání se, ctnost. Pokud člověk neposkytne tyto faktory, znamená to kompletně neadekvátní nepochopení fotbalu.

2.Hodnota soutěžení- *the value of competition* – testování soutěží podněcuje k dosažení osobní dokonalosti. Pouze prostřednictvím soutěže lze maximalizovat vyšší

---

⁴⁷ Uvažuji o extrémním zatížení člověka nezdravou soupeřivostí, nikoliv běžnou rivalitu. Není jisté, zda by klidný život bez vzrušivých podnětů trval déle než život okořenění zdravou mírou soutěživosti.

⁴⁸ Vincent Thomas Lombardi, narozen 11. června 1913, vyrůstal v přísně katolické domácnosti. Roku 1928 vstupuje do Cathedral College of Immaculate Conception, aby se stal knězem. Později od tohoto rozhodnutí upustil a hrál americký fotbal na Fordham university. Po absolvování magna cum laude roku 1937 pracuje pro finanční společnost a navštěvuje večerní hodiny právnické univerzity. Poté se stává asistentem trenéra při St. Cecilia High School v Englewoodu, New Jersey. Když je přijat jako asistent trenéra v New York Giants, začíná jeho kariéra nejúspěšnějšího trenéra NFL, jejíž většina se odehrála v týmech New York Giants a Green Bay Packers. Umírá roku 1970 na rakovinu tlustého střeva ve věku 57-mi let.

⁴⁹ Existují spekulace, že se Lombardi inspiroval filmem Johna Wayne z roku 1953, *Trouble Along the Way*. Navzdory však tento citát zůstane spojen s trenérským stylem Vince Lombardiho.

⁵⁰ BELLIOTTI, R., A. *Vince Lombardi and the Philosophy of Winning*. In AUSTIN, M., W. *Football and Philosophy: going deep*. The University Press of Kentucky 2008, ISBN 978-0-8131-2495-7. str. 7

schopnosti člověka. Nejprve je nutno přemoci sama sebe, aby byla možná převaha nad ostatními. Právě soutěž je nástrojem k přemáhání a dokonalému ovládnutí sebe.

3. Touha po dokonalosti- *the pursuit of perfection*- vítězství je pouze částí úkolu. Ideálem je rozvinutí talentu do jeho plnosti. Vítězství může být o tuto ideu umenšováno. Je to však právě úsilí o dosažení dokonalosti, které oživuje charakter. Duch bude navždy vynikat a vyhrávat: “The spirit, the will to excel, the will to win, they endure, they last forever. These are the qualities that are larger and more important than any of the events that occasion them.”⁵¹

4. „*A conviction that individual freedom has turned to wrongful license.*“ Při náhledu na společenské změny kolem let 1960 získal Lombardi názor, že klasický boj proti dogmatismu, autoritativismu a tradicionalismu zašel příliš daleko⁵². Vytrvalý nárůst individuální svobody podkopával správné autority i v rodině, zdravotnických disciplínách ve vzdělávání a v kodexu slušného chování. Výsledkem byl hrozící chaos namísto jednoznačného sociálního pokroku.

5. „*The value of discipline.*“ Sociální nepokoje jsou z velké části reakcí na neefektivní vedení: “*While most [people] shout to be independent, [they] at the same time wish to be dependent, and while most shout to assert themselves, [they] at the same time wish to be told what to do.*”⁵³ Ačkoliv chce většina lidí být nezávislá, stejně tak chce být závislá. Ačkoliv by měla většina zvládat řídit sama sebe, stejně lidé touží po někom, kdo jim řekne, co mají dělat. Silný vůdce se musí objevit v případě, kdy hodnota svobody upadá do bezpráví.

6. Přesvědčení, že člověk se může stát vůdčí osobou- *the belief that leaders are made, not born*- Tvrdá práce, z toho důvodu, že stojí za všemi schopnostmi, je k vedení nesmírně důležitá. Mezi láskou a mentální odolností musí být přísná rovnováha. Tato odolnost- oběť, sebezapření, obětavost a nebojácnost- je obvykle snazší část rovnice. Láska vyplývá z kolektivu spoluhráčů, přičemž klíčovou je role vůdce: “*The love I’m speaking of is loyalty... Teamwork, the love one man has for another and that he*

---

⁵¹ MARANISS, When Pride Still Mattered In AUSTIN, M., W. *Football and Philosophy: going deep*. The University Press of Kentucky 2008, ISBN 978-0-8131-2495-7

⁵² Dostupné na WWW: <<http://www.aafra.org/SportsLibrary/FootballStudies/1999/FS0202h.pdf>>

⁵³ MARANISS, When Pride Still Mattered In AUSTIN, M., W. *Football and Philosophy: going deep*. The University Press of Kentucky 2008, ISBN 978-0-8131-2495-7 str.8

respects the dignity of another. The love that I'm speaking of is charity... [A leader] must walk a tightrope between the consent he must win and the control he must exert."⁵⁴

7. Silná vůle je charakterem v akci- *the primacy of character and strong will* – Naše úsilí o vítězství a dosažení požadovaných cílů reflektuje a podporuje náš charakter. Neméně podstatnými jsou však vlastnosti jako sebezapření, láska, věrnost, pokora, které jdou ruku v ruce s disciplinovaností: *"While it is true the difference between men is in energy, in the strong will, in the settled purpose, and in the invincible determination, the new leadership is in sacrifice, it is in self-denial, it is in love and loyalty, it is in fearlessness, it is in humility, and it is in the perfectly disciplined will. This is the distinction between great and little men."*

Souhlasím s autorem, když říká, že po přečtení předchozích řádků není obtížné obsah zavrhnout kvůli jeho demonstrativnímu autoritativismu. *"Na první pohled, hranice toho, jak budeme brát Lombardiho dílo, vede mezi inspirativními výzvami pro oslavné sebe-tvoření a oslavou fašismu."*⁵⁵ Spíše než doslovné přijetí bych proto doporučoval body pojmout jako podnětnou inspiraci

Jeho tvrzení: *„Winning isn't everything, is only a thing.“* může na první pohled vypadat nevěrohodně, uvážíme-li míru soupeřivosti mezi týmy NFL ve 30., 40. letech i dnes. Jeho záměrem však nebylo snížit motivaci svých hráčů vyhrávat. Výhra pro něj nebyla vším, jak je typické pro profesionální sport. Dokonce pro něj nebyla ani dostatečnou. Toužil sebe i své hráče nasměrovat k něčemu vyššímu. Něčemu, co sahá výše, než je pouhé vítězství. Hodnotou určující výkon nebylo vítězství samo, ale maximalizace dokonalosti hráče jako člověka.

Důležitý bod Lombardiho koncepce vidím v propojení výkonu s charakterem účinkujícího. Snažil se v hráči propojit atletické dovednosti s disciplinovaným charakterem. Heslo odkazuje na člověka ve smyslu přijetí odpovědnosti za sebe sama. Ve sportu by tedy nemělo jít pouze o fyzickou dokonalost, ale o její propojení s psychickou stránkou.

---

⁵⁴ MARANISS, When Pride Still Mattered In AUSTIN, M., W. *Football and Philosophy: going deep*. The University Press of Kentucky 2008, ISBN 978-0-8131-2495-7. str.8

⁵⁵ Vlastní překlad.

V přeneseném smyslu lze myšlenku chápat jako pokus o nastolení rovnováhy mezi soutěžní a nesoutěžní stranou života.⁵⁶Soutěžní stránku reprezentuje dokonalost fyzická, u mimosoutěžní tomu tak činí kvality psychické, či spíše charakterové. V důsledku to pro jeho svěřence znamenalo pochvalu a byť prohraný zápas, avšak s odevzdaným maximem na hřišti a naopak přísné pokárání za vítězství, kterého nebylo dosaženo maximálním výkonem. Hráč musel být schopen akceptovat prohru, aby mohl vyhrávat. Lombardi po svém týmu vyžadoval, aby byl ochotný raději prohrát s maximem svých ctností (fyzických i psychických), než vyhrát bez naplnění těchto dokonalostí. Možná právě proto bylo porážek o mnoho méně.

Hodnota sportu tedy spočívá již v samotném procesu sportování - rozvíjení svých dokonalostí a schopnosti disciplíny. Člověka navíc obohacuje prostá radost z účasti na činnosti. „*Process values can usually be attained independently of scoreboard results.*“⁵⁷

Tyto hodnoty jsou více patrné v kolektivních sportech jako je americký fotbal. Hra je prolnta spoluprací, týmovou loajalitou a vzájemným respektem hráčů. Právě respekt je prvkem, kterým vidím jako klíčový ve sportu i mimo něj⁵⁸.

Velmi podnětnou shledávám kapitolu: „*The values of the unyielding striver mirror and sustain the worst excesses of capitalism*“, kde autor pohlíží na sport z hlediska marxistické filosofie. Zároveň se staví proti tomuto směru do opozice. Jak sám říká, z hlediska marxisty je sport částí ideové nadstavby: “*From a Marxist standpoint, sports are part of the ideological superstructure— the ideas, understandings, and practices that strongly structure how we perceive and act in the world.*“ Jako takový je nutný pro ekonomiku kapitalistickou⁵⁹. Poukazuje na kritiku sportu tvrdící, že sporty s prvky soutěže utvrzují v lidech ideje patriarchy, autoritářství, hierarchického uspořádání, meritokracie⁶⁰, přeceňování vítězství atd.

---

⁵⁶ BELLIOTTI, R., A. *Vince Lombardi and the Philosophy of Winning*. In AUSTIN, M., W. *Football and Philosophy: going deep*. The University Press of Kentucky 2008, ISBN 978-0-8131-2495-7

⁵⁷ BELLIOTTI, R., A. *Vince Lombardi and the Philosophy of Winning*. In AUSTIN, M., W. *Football and Philosophy: going deep*. The University Press of Kentucky 2008, ISBN 978-0-8131-2495-7

⁵⁸ Rozvinutý hráč musí být schopen respektovat pravidla hry, rozhodčího, trenéra, své spoluhráče a v neposlední řadě protihráče.

⁵⁹ BELLIOTTI, R., A. *Vince Lombardi and the Philosophy of Winning*. In AUSTIN, M., W. *Football and Philosophy: going deep*. The University Press of Kentucky 2008, ISBN 978-0-8131-2495-7. str 13

⁶⁰ Meritokracie je vláda elity intelektu. Může být též definována jako *dávání přednosti schopnějším*.

Sport tedy, jak poukazuje, má plnit ideologickou funkci v kapitalistické ekonomice. Zároveň však dodává, že je totéž možné tvrdit také o rodině, školách, náboženství, médiích atd. Pozitivum naopak vidí v nutnosti reflexe sportu, kterou tato kritika vyžaduje. Sporty se samozřejmě stále vyvíjejí a jejich podoba není zcela jistě konečnou. Je-li potvrzena myšlenka vzájemného ovlivňování sportu a charakteru či psychiky člověka, plyne z ní zodpovědnost- sport by měl charakter budovat.

Bellioti dále hovoří o Friedrichu Nietzsche. Jak říká, Marx kritizoval kapitalismus či náboženství, reagoval tedy na sociální problematiku své doby. Nietzsche protestuje proti demokracii, náboženství v žido-křesťanské podobě, rovnostářství atp. Oba dva však seznávají přínosnou práci člověka a navíc, vyjadřují souhlas s hodnotami, které jsou typické právě ve sportu a které sport upevňuje. Veškeré sporty práci vyžadují a jako taková je jedním z prostředků výchovy charakteru člověka.

2. Teologie sportu

2.1 Teologie sportu Pia XII.

V souvislosti s papežem Piem XII. obvykle nebývá uváděno téma sportu. Inspirací pro tuto kapitolu pro mne bylo vyjádření vatikánského Council for Laity, který mě odkázal (nejen) na tohoto papeže, což považuji za reprezentativní vyjádření této sekce. Výchozím zdrojem pro tuto kapitolu je stať Rev. Kevina Lixeyho LC : Sport in the Magisterium of Pius XII.(2007)

Ptejme se spolu s autorem: „*Why Pius XII and sport?*“ Ještě předtím, než začne hledat odpověď na tuto otázku, připomíná, že ani papežové před Piem XII. nebyli vůči sportu negativně zaujatí. Například Pius X. přijal roku 1905 Pierra de Coubertina, který po návštěvě otevřeně prohlašoval papežovu vstřícnost ke sportu: “*Unlike most heads of religious establishments, Pope Pius X and Cardinal Merry del Val, Secretary of State, were not at all prejudiced against sport.*“⁶¹

Tendence podpory sportu byla ještě silnější u papeže Pia XI., který jako bývalý horolezec zdolal Monte Rosu⁶². Jako oslavu jeho sportovních úspěchů nosí anglický horolezecký klub “*Achilles Ratti Mountain Climbing Club*” jeho jméno. I přes to, že tito předchůdci sport uznávali a zahrnovali jej do svých úvah (Pius XI. napsal 5 dopisů týkajících se sportu), byl to právě Pius XII., který díky svému zájmu o toto odvětví dostal přívlastek „*sportmen’s pope*“⁶³, papež sportovců. Během svého pontifikátu se papež Pius XII. tématu sportu mnohokrát dotknul⁶⁴. Mezi nejznámější patří “*How the culture of sport can contribute to the formation of youth*”⁶⁵, “*Sport and gymnastics, in the light of conscience, religion and morality*”⁶⁶ či “*Virtues for a Christian sports*

---

⁶¹ LIXEY, K. *Sport in Magisterium of Pius XII.* Nепublikovaný text.

⁶² Masiv Monte Rosa na východě Walliských Alp při hranicích Švýcarska a Itálie.

⁶³ LIXEY, K. *Sport in Magisterium of Pius XII.* Nепublikovaný text.

⁶⁴ Článek uvádí 20 intervencí, dopisů, studií, diskurzů.

⁶⁵ 20.květen roku 1945 při Letnicích, které byly spojeny s velkým shromážděním sportovních asociací mladých.

⁶⁶ 8.listopad 1952 při příležitosti the Italian Congress of Physical Education.

education”⁶⁷. Rev. Kevin Lixey se snaží ve svojí studii vystihnout pět hlavních témat, které z těchto projevů vyplývají a které detailněji přibližují papežův pohled na sport.

2.1.1 Sport jako východisko pastoračního problému.

Evropa se po II. světové válce nacházela ve značně nestabilním stavu. Tato nestabilita byla patrná na celkové sociální situaci. Problémy se nevyhnuly ani Itálii, kde se vlivem fašismu dostávají do zjevného rozporu církevní organizace jako Catholic Action a režim státu. Velice patrné byly sekulární tendence, které hrozily také světu sportu pod nadvládou nekatolických či protikatolických sdružení.

Jedním z prvních úkolů, které si Pius XII. uvědomoval, bylo překonat předsudky, které o církvi ve spojitosti se sportem vládly. Lixey uvádí citát z papežova projevu roku 1942, kde brání tělesnou kulturu. Církvi bývá vyčítáno, že nevěnuje dostatečnou pozornost éře „tělesné kultury“, v níž se právě společnost nachází. To je však neopodstatněné obvinění, protože církev nikdy neodsuzovala přínosy fyzické aktivity. Naopak, je si vědomá možného pozitivního vlivu těchto aspektů na vzdělávání a výchovu. Proto však zdůrazňuje, že tělesnost člověka musí být podřízena jeho duchu: *“ We live in an era marked by a “physical culture”, which accuses the Church of giving too little importance to this. An unfounded accusation! The Church has never condemned the natural, healthy, and useful aspects that physical exercise offers. In fact, it can even improve (when it is not impeded) successful results in the education and discipline of youth. It also affirms and puts into practice the principle that the things of the body must be subordinated to the spirit, and provides a dyke against the assaulting waves of the cult of the flesh, that has no soul or conscience.”*

Lixey navazuje otázkou. Brání-li papež tělesnou kulturu, jak se vyjadřuje o samotném sportu? Zásadní výrok o jeho prospěšnosti podal o Letnicích roku 1945 ku příležitosti setkání mládeže z nově vytvořené asociace Centro Sportivo Italiano, kterého se účastnili také členové italského olympijského výboru. Zde prohlásil, že sport může mít pozitivní vliv na mládež. V základu Papežova postoje ke sportu stojí výrok sv.

---

⁶⁷ Při desátém výročí Centro Sportivo Italiano 9.října 1955.

Pavla(z 1. listu Korintským 10:31): „*At' tedy jíte či pijete či cokoliv jiného děláte, všechno činite k slávě Boží.*“ Hovoří-li zde apoštol Pavel o fyzické aktivitě, vztahuje ji Pius XII. také na sport ve smyslu péče o tělo. Na sport tedy nepohlíží kriticky, ale jako na možnost upevnění svých křesťanských postojů. Jako důkaz může sloužit jeho výrok: *“In the final analysis, what is sport if not a form of education for the body? This education is closely related to morality. How then could the Church not care about it? And in fact, the Church has always shown for the body a care and respect which materialism, with its idolatrous cult, has never manifested”*.⁶⁸ Podtrhuje skutečnost, že sport je formou vzdělávání těla, které je v úzké spojení s dobrými mravy. Církev bude mít o takový proces vždy zájem na rozdíl od materialismu s jeho idolatrickými kulty. Uznává tedy péči o tělo. Církev má povinnost tématu věnovat svoji pozornost. Negativně se však papež vymezuje vůči kultu těla, kladení přílišného důrazu, přílišnému vynášení. To by bylo také v rozporu s prvním přikázáním Desatera. Lixey vzápětí přidává další citaci papež, tentokrát z *Discorsi e Radiomessaggi di Pio XII*, kde zdůrazňuje, že pouze křesťanský postoj ke sportu může účinně bojovat proti zhoubným tendencím a falešným dojmům s cílem v obohacení tělesné kultury o duchovní hodnoty člověka. Sport v ušlechtilé podobě pak velebí lidskou důstojnost a křesťanský život. Apoštolátem sportovce se pak stává věrnost principům jeho vlastní víry: *„Strive earnestly now to put this into practice, conscious that in the field of physical culture the Christian concept needs to receive nothing from outside, but has much to give. No less than others, you, too, can accept and adopt that which in the various sporting meetings is truly good. But in what concerns the place which sport should have in human life, for the individual, for the family and the community, the Catholic ideal is a safeguard and an enlightenment. The experience of the past decades has been most instructive in this sense: it has proved that only the Christian attitude toward sport can effectively combat false concepts and pernicious tendencies, and prevent their evil influence. In compensation, it enriches physical culture with all which tends to raise the spiritual value of man. What is more, it directs sport towards a noble exaltation of the dignity,*

---

⁶⁸ PIUS XII, “Il contributo della Cultura Fisica per la Elevazione della Gioventù”, In *Discorsi e Radiomessaggi di Pio XII*, Vol. VII, str. 55-56; anglický překlad z FEENEY, R. *Catholic perspective: Physical Exercise and Sports*, Aquinas Press 1995, Virginia, ISBN-10 0962234737 str. 56

vigor, and efficiency of life fully and strongly Christian. When he remains faithful to the tenets of his faith, the apostolate of the sportsman consists in this".⁶⁹

Papežské hodnocení sportu stejně jako celý jeho náhled na něj budí kladné ohlasy ze strany sportovních funkcionářů organizací, jimž směřoval své proslovy. Papež otevřel dveře společnému cíli tím, že dal sportu možnost rozvíjet se pod křesťanskou perspektivou. Tato snaha znamenala vyhlášení zájmu církve o lidské tělo a jeho aktivitu, což bylo, vzhledem k duchovní povaze křesťanství mnohdy předsudečně zpochybňováno. Zároveň šlo o osvobození sportu ze sílicího sekularismu, který v té době⁷⁰ zaznamenával značný progres. Křesťanství se tak dostalo širšího pole působnosti a možnosti rozvinutí teorií zabývajících se člověkem a současně byl sport uchráněn degradace na pouhou fyzickou činnost.

2.1.2 Tři základy apologie Pia XII. týkající se sportu

Lixey se snaží vystihnout tyto základy a postupuje následovně. Za prvé- tělo i duše a péče o ně jsou v kompetenci křesťanské církve, nikoliv pouze duše, jak tomu mohlo být doposud. Za druhé -rozvoj křesťanských ctností předpokládá rozvoj ctností lidských- církev se musí snažit o dosažení dokonalosti obou. A konečně za třetí – křesťanské principy mohou osvobodit sport z materialismu a současně ho otevřít novým horizontům.

Velmi zajímavým je moment, kdy papež pronáší svůj proslov mládeži z Catholic Action.⁷¹ Do svého projevu zahrnul jméno tehdy velmi populárního italského sportovce Gina Bartaliho, který byl členem právě Catholic Action. Motivace mládeže tímto způsobem byla přelomovou. Bylo to poprvé, kdy církev pronesla veřejně konkrétní jméno ze světa sportu. Souhlasím naprosto s Lixeyem, když hovoří o sportu jako

---

⁶⁹ PIUS XII, "Il contributo della Cultura Fisica per la Elevazione della Gioventù", In *Discorsi e Radiomessaggi di Pio XII*, Vol. VII, str. 61; In LIXEY, K. *Sport in Magisterium of Pius XII*.
Nepublikovaný text.

⁷⁰ Sociální Evropa po II. světové válce.

⁷¹ PIUS XII, "Discourse to the Men of Catholic Action", Sept. 7, 1947, in *Discorsi e Radiomessaggi di Pio XII*, Vol. IX, p. 214 (neoficiální překlad) In LIXEY, K. *Sport in Magisterium of Pius XII*.
Nepublikovaný text.

znamení doby, které je možné využít k motivaci současné mládeže: „ *Yet, as an apostle who was able to read the sign of the times, and sport being one of them, he used the example of this sports figure to motivate the youth of his day.* “

2.1.3 Křesťanská vize těla a osoby

Výše je nastíněn způsob, jakým se snažil papež Pius XII. vyvrátit předsudky týkající se církve a sportu. Ukázal, že křesťanství má schopnost a dokonce povinnost pozvednout a zušlechtit sport. Problémem však zůstává křesťanský pohled na samotné tělo⁷². V jedné z kapitol této práce je tomuto tématu věnována pozornost. Upozorňuji na platonismus inspirující novoplatonismus, z něhož čerpá celá augustinovská tradice. Pohled na lidské tělo a jeho vztah k duši, která je ve středu zájmu většiny náboženství jako takových, byl velmi komplikovaný. Pius XII. na tento problém narazil při svojí snaze začlenit sport do života církve. Uvažuje o něm takto.

Lidské tělo je vrcholným výtvozem Boha. Je to dar, který nám daroval a úkolem věd je pomáhat tento dar objevovat. Získané poznatky nám poslouží k pochopení struktur lidského těla v jejich harmonii⁷³. Všimá si také fascinace, kterou působí estetická stránka tohoto Božího daru. Velmi známá je z děl malířů, sochařů, mnohdy géníů svojí doby, kteří tuto fascinaci zažívají a dávají ji poznat i nám ve své tvorbě. Odkazuje na 1. List Korintským, 6. kapitolu, když říká, že naše tělo je součástí Božího tvoření, patří Pánu a naší povinností je oslavovat Boha, který je i v našem těle: *Indeed, as the Apostle plainly says, the body belongs to the Lord; our bodies are "members of Christ."* *"Do you not know, that your members are the temple of the Holy Spirit, Who is in you, Whom you have from God, and that you are not your own? Glorify God and bear Him in your body".*⁷⁴ Nikoliv Bůh, ale hřích učinil, dle papeže, tělo smrtelné. Mělo by být propojeno s duší člověka, obojí ve vzájemné harmonii. Péči o lidské tělo člověk

---

⁷² Problém dle mého názoru setrval, pravděpodobně také kvůli absenci dostatečného rozpracování teologie zmrtvýchvstalého těla.

⁷³ PIUS XII “La verità della seconda parte del simbolo aspotolico”, Feb. 17, 1942, in *Discorsi e Radiomessaggi di Pio XII*, Vol. III, pp. 370-371 In LIXEY, K. *Sport in Magisterium of Pius XII*. Nepublikovaný text.

⁷⁴ LIXEY, K. *Sport in Magisterium of Pius XII*. Nepublikovaný text.

prokazuje úctu k tomuto daru a tím velebí i dárce- Hospodina. Lidské tělo je stvořené k obrazu Božímu, je však degradované věčným hříchem. Jestliže je však ovládáno rozumem, slouží dobru stejně tak, jako je dobrem samo o sobě. Chybou by bylo nechat rozum pod nadvládou pudů a tužeb, které jsou mnohdy v rozporu s morálkou (nejen křesťanskou). Pokud však člověk skloubí svoji duchovní i tělesnou stránku, dojde k harmonii a stává se tak bližším obrazu Božímu, ke kterému byl stvořen.

Na sport tedy Pius XII. nahlíží dvojitým způsobem. Pozitivním je takový druh sportu, který rozvíjí člověka z fyzické i psychické roviny. Prospívá fyzickému zdraví a zároveň pomáhá zvládat některé pudy a náklonnosti člověka tím, že vyžaduje určitou míru disciplíny a sebekázně. Naopak poškodit člověka mohou extrémní případy, kdy se tělo dostává do popředí pozornosti a duševní stránka jedince je odsouvána na nižší příčku, než jí náleží. Sport, dle papeže, slouží lidské osobě a nemá mít východisko sám v sobě.

2.1.4 Formující a vzdělávací přínos sportu

Jako každá zkušenost, také sport člověka formuje. Může tedy posloužit „vyššímu cíli“, než je pouhé zvládnutí fyzického pohybu. Přispívá k rozvoji dokonalosti člověka jako takového- přiblížení se obrazu Božímu, což je, dle mého názoru povinností každého jedince. V Bibli je psáno, že od těch, kteří mnoho dostali, se bude mnoho očekávat. Jestliže je výbavou člověka jeho tělo, bude od něj očekáván jeho rozvoj k naplnění potenciálu, k němuž je utvořeno. Existuje-li vzájemná provázanost mezi fyzickou a duševní stránkou osoby, ve smyslu možnosti kladného ovlivnění duševního růstu fyzickou aktivitou, je tato osoba vázána tento potenciál naplňovat a využít v plném rozsahu. Opovrhování stejně jako odsouzení této možnosti posunu na cestě k cíli tedy vidím jako nepochopení či dokonce pohrdání tím, kdo nám tuto možnost dal.

Lixey analogicky souhlasí s papežem. K tomuto bodu uvádí, že křesťanství má možnost a tudíž i povinnost pozdvihnout sport tak, aby nedocházelo k právě výše zmíněným negativním tendencím, s nimiž je svět sportu provázán. Sport přispěje k rozvoji ducha a současně, člověk pozdvihne fyzickou aktivitu z pouhé činnosti. Vykonávání sportu se tedy může stát činností, která přiblíží člověka k Bohu. Ve stejném

smyslu hovoří také apoštol Pavel v 1. Listu Korintským, když říká: „*Ranami nutím své tělo ke kázni, abych snad, když kážu jiným, sám neselhal.*“ Rozumem řízený sport prospívá tělu i duši. Tělo těží z vytrvalosti, kterou postupně získává, stává se odolným a je zpětně chráněno díky disciplíně, kterou je zapotřebí vypěstovat u ducha člověka. Lixey přidává citát z komentáře Pia XII, kde odkazuje na sv. apoštola Pavla a upozorňuje na pozitivní prvky spojené se sportem. Těmi jsou rozvoj zdraví lidského těla, disciplíny, vytrvalosti odolnosti vůči bolesti, zdrženlivosti či střídmosti. Sport probouzí smysl pro pořádek a formuje člověka k ovládnutí sebe sama: “*And let no one reprove St. Paul his bold expression: “I buffet my own body and make it my slave” (1 Cor. 9:27). ... You are well aware from personal experience that sport, undertaken with conscious moderation, fortifies the body, gives it health, makes it fresh and strong, but to achieve this work of education, it subjects the body to a rigorous discipline which dominates it and really makes it a slave: training in stamina, resistance to pain, a severe habit of continence and temperance, are all indispensable conditions to carry off the victory.*”⁷⁵ Rozhodující hodnotou není pro papeže získaná fyzická dovednost, síla nebo obratnost, ačkoliv tyto atributy jsou jistě také prospěšné. Hlavní přínos tkví právě v posílení mravní síly a vytrvalosti- to, že je člověk podněcován ovládat svoje tělo tak, aby mu sloužilo tím nejkvalitnějším způsobem. V tomto smyslu chápu papežův výrok pocházející z meziuniverzitního setkání ve Spojených státech, kde uvádí pozitivní vliv na psychickou stránku člověka- charakterové vlastnosti, velkorysost ve spojení s poraženým a laskavost vítěze. Nejde jen o fyzický vývoj, ale o rozvoj člověka jako celku: “*Sport, properly directed, develops character, makes a man courageous, a generous loser, and a gracious victor; it refines the senses, gives us intellectual penetration, steels the will to endurance. It is not merely a physical development then. Sport, rightly understood, is an occupation of the whole man...*”

---

⁷⁵ PIUS XII, “Il contributo della Cultura Fisica per la Elevazione della Gioventù”, May 20, 1945 in *Discorsi e Radiomessaggi di Pio XII*, Vol. VII, pp 57-58 In LIXEY, K. *Sport in Magisterium of Pius XII*. Nepublikovaný text.

2.1.5 Morální principy aplikované do provozování sportu

Křesťanství, jak bylo ukázáno, může povznést sport na vyšší úroveň. Na činnost, která přibližuje člověka k Bohu. Otázkou však stále zůstává konkrétní podoba praxe, kterou se sport takovou činností stane. Výše je vystiženo několik z možných negativních tendencí, které s sebou sport přináší. Jak se tedy chovat, abychom došli naplnění ideálu, jenž je v této práci předložen? Možnou odpověď papež Pius XII. předložil roku 1952 ku příležitosti Italian Congress of Physical Education ve studii nazvané: *“Sport and gymnastics, in the light of conscience, religion and morality.”*

Tato práce se zabývá filosofií a teologií sportu, přičemž důraz je kladen na americký fotbal. Jedná se o sport, který je s náboženstvím potažmo křesťanstvím silně spjatý. Při zpětné revizi myšlenek Pia XII. se však může objevit myšlenka, že tento sport svojí povahou ideálními kritérii nevyhovuje. Ačkoliv se nejedná o můj názor, mnozí jej považují za velmi riskantní a jako takový v rozporu s křesťanským pohledem. Lidské tělo jako dar od Boha by mělo být zachováváno v úctě a jeho úmyslné poškození není důstojné. Stejně opovržením hodné je poškození těla svého bližního. Nemohu popřít, že by byl tento krásný sport prostý podobných nehod. Zranění sebe či soupeře však zcela jistě není smyslem této hry, proto označuji tyto případy za nehody.

K otázce „extrémních sportů“ se vyjadřuje také papež. Lixey jeho vyjádření shrnuje takto: *„And as for the so called “extreme sports” - a topic in vogue especially today, the pontiff recalled: “The divine Commandments also demand the safeguarding of one's own life and the lives of others, as well as the health of one's own body and that of others, neither of which is it permissible, without good reason, to expose to serious danger in gymnastics and sport.”*⁷⁶ Pius XII distinguished between sport which is a 'desperate gamble' and that which may involve certain risks. He states: *“How distant it is, too, from that prideful madness which cannot resist ruining the health and strength of the athlete in unhealthy exaggeration simply in order to carry off the honors in some*

---

⁷⁶ LIXEY, K. *Sport in Magisterium of Pius XII.* Nепublikovaný text.

boxing bout or competition at high speeds and which at times does not hesitate to expose his life to danger. Sport which is worthy of the name makes man courageous in the face of danger, but does not authorize his undergoing a grave risk without proportionate cause. This would be morally illicit.”⁷⁷ Boží přikázání požaduje zachování vlastního života i životů ostatních, stejně jako vlastního zdraví a zdraví jiných. Není proto přístupné tyto dary vystavovat nebezpečí. Rozlišuje mezi sporty, které nazývá „zoufalým hazardem“ a sporty, které mohou zahrnovat určitá rizika. První skupinu považuje za vzdálenou ideálům křesťanského pohledu na tělo ve svém odhodlání obětovat lidské tělo vítězství za každou cenu či v nepřiměřeném riziku. Rozhodující pro pochopení Piova pohledu na riziko sportu a současně nástroj k jejich vyvarování, jsou principy⁷⁸:

1. Sport je péčí i tělo, nesmí se zvrhnout v kultovní záležitost, nacházející konec sama v sobě. Je službou celému člověku, proto nesmí bránit intelektuálnímu ani morálnímu utváření člověka, naopak je podporovat a pomáhat. *„Sport being the care of the body, must not degenerate into the cult of matter, becoming an end in itself. It is at the service of the whole man and, therefore, it must not only not obstruct man's intellectual and moral formation, but promote, aid, and second it.“*

2. Sport by měl představovat pomoc člověku k doplnění psychických sil pro výkon jeho povolání. *Sport, in relation to professional activity, be it intellectual or manual, should provide a relief which enables man to return to work with new strength of will and nerves relaxed.*

3. Sport by měl respektovat intimitu mezi mužem a ženou stejně jako rodinný život v plné podobě. *Sport should not compromise the intimacy between husband and wife, nor the holy joys of family life.*

---

⁷⁷ PIUS XII, “Il contributo della Cultura Fisica per la Elevazione della Gioventù”, May 20, 1945 in *Discorsi e Radiomessaggi di Pio XII*, Vol. VII, p. 59. In LIXEY, K. *Sport in Magisterium of Pius XII*. Nепublikovaný text.

⁷⁸ PIUS XII, “Il contributo della Cultura Fisica per la Elevazione della Gioventù”, In *Discorsi e Radiomessaggi di Pio XII*, Vol. VII, str. 364-365; anglický překlad z FEENEY, R. *Catholic perspective: Physical Exercise and Sports*, Aquinas Press 1995, Virginia, ISBN-10 0962234737 str. 42-43

4. Neděle patří Bohu. Ačkoliv církev nezakazuje sport o nedělích, ty mají být dnem odpočinku těla a duše. *On Sunday, first place must be given to God. The Church does not forbid sports on Sunday. She looks upon it kindly, provided that Sunday remains the Lord's Day, the day of repose of body and soul.*

2.1.6 Přiblížení se Bohu sportem

V poslední kapitole svojí úvahy si pokládá Lixey otázku, jak souvisí sport s nejvyšším cílem člověka společným pro všechny formy lidské činnosti, tedy přibližování člověka Bohu: *„Lastly, how does sport relate to the supreme purpose of the human person, the goal common to every form of human activity -that of bringing man closer to God?“* Odpověď nachází ve spisu *„The Lessons on the Mountain“* psaný papežem. Zde papež oceňuje přínos sportovní činnosti nejen pro fyzickou dimenzi člověka, ale především pro jeho duchovní rozměr. Tento přínos se jeví ještě více obohacujícím zejména při sportech, které se odehrávají v čisté přírodě, harmonizující člověka svojí majestátností. Podaří-li se člověku aplikovat takový přístup na svůj život, bude moci spolu s apoštolem Pavlem prohlásit: *„Dobrý boj jsem bojoval ...“*

2.2 Teologie sportu Jana Pavla II.

Ani u papeže Jana Pavla II. nestojí sport mimo ohnisko zájmu. Kladně se o něm vyjadřuje v mnohých projevech, velmi často při příležitostech konání sportovních událostí. Jako námět pro tuto kapitolu slouží sborník *The Pastoral Messages (Homilies, Angelus Messages, Speeches, Letters) of Pope John Paul II That Refer To Sport (1978-2005)*. Sepsán a utříděn Norbertem Müllerem a Corneliem Schäferem pod záštitou the Office of Church and Sport of the Pontifical Council for the Laity. Byl mi zaslán, spolu s dalšími dokumenty, při mé prosbě o inspiraci pro tuto práci, právě sekci Pontifical Council for Laity.

Papežovy projevy se vůči sportu vymezují ryze kladně. Jako pozitivní vnímá více prvků, pokusím se podtrhnout ty nejdůležitější vyzdvížené a nejčastěji zmiňované.

Sport dnes slouží především jako nástroj k upevnění zdraví, tréninku těla atp. Primárně tedy odkazuje do fyzické roviny člověka. Na tuto skutečnost papež nezapomíná a mnohokrát uznává její smysl, jak tomu činí například při audienci zástupců fotbalové asociace UEFA 20. června 1980, kde vyzdvihuje pružnost, vytrvalost a sílu těla za současného upevnění zdraví. „*Not only does the player find, on the level of the body, the relaxation that he needs, not only does he acquire additional suppleness, skill and endurance, and strengthen his health, but he grows in energy and in the spirit of teamwork.*“ „*Certainly, the value of the body must be supported and pursued in respect ...*“⁷⁹

Prohlašuje však, že sport přináší prospěch nejen fyzické stránce sportovce, ale že pozitiva plynoucí z vykonávání sportovní činnosti tuto stránku přesahují. Jedním z takových prvků je odstraňování možných bariér mezi jak na individuální, tak také mezistátní rovině. Toto je patrné z projevu k příležitosti XXXIII. Mistrovství Evropy, Afriky a Středomoří ve vodním lyžování, které se konalo roku 1979, kde vyzdvihuje kromě estetických prvků tohoto sportu a faktorů, vedoucích k zušlechtnění jedince, také pozitivní vliv na vzájemné setkávání, přátelství. Když je takové setkávání uskutečňováno na mezinárodní úrovni, říká papež, že se stává příznivým prvkem pro překonávání mnohých překážek, protože odhaluje a posiluje jednotu lidské rodiny, která v sobě zahrnuje veškeré rozdíly ras, kultury, politiky i náboženství. Tvrdí, že právě v době, která je provázená četným násilím, se může sport stát prostředkem k dosažení vzájemného míru v jednotě. „*The unity of Europe, for example -I am speaking of it since you are nearly all from this continent- will not, of course, be brought about around the spherical or oval football, as its problems are set at another level, a very complex one; but sport can certainly contribute to helping the participants get to know one another better, appreciate one another, and experience a certain solidarity beyond frontiers.*“⁸⁰

---

⁷⁹ John Paul II., SPORT AS TRAINING GROUND FOR VIRTUE AND INSTRUMENT OF UNION AMONG PEOPLE. Rome, December 20, 1979. In MULLER, R., SCHAFFER, C. The Pastoral Messages (Homilies, Angelus Messages, Speeches, Letters) of Pope John Paul II That Refer To Sport (1978-2005), Pontifical Council for the Laity

⁸⁰ HUMAN AND SPORTING QUALITIES MAKE MEN BROTHERS. To the Representatives of the UEFA Meeting In Rome. Rome, June 20, 1980. In MULLER, R., SCHAFFER, C. The Pastoral Messages (Homilies, Angelus Messages, Speeches, Letters) of Pope John Paul II That Refer To Sport (1978-2005), Pontifical Council for the Laity

Při setkání se zástupci Evropské fotbalové federace hovoří o jednotě Evropy, ze které většina sportovců uvedené sportovní události pochází, a zdůrazňuje, že ačkoliv není možné se přes problémy kontinentu přenést míčem, sport může pomoci účastníkům lépe poznat jeden druhého, vzájemně se ocenit, získat zkušenost solidarity. Pozitivní hodnotu vidí také v konkurenci, která je pro sportovní klání typická. Právě díky ní nejde o pouhou povrchní zábavu, ale o prokázání schopností. Jedná se o důkaz toho, jaké plody může dlouhá a náročná příprava přinést. Sportovní úsilí se tak stává skutečnou školou lidské ctnosti: „*Precisely because your competing does not take place for the sake of mere and superficial amusement, but to give proof of your ability and of what fruits a long and arduous preparation may yield, sporting effort is a real school of true human virtue.*“⁸¹

Takový pohled na sport označuje za vlastní celé církvi včetně jeho mnohých předchůdců. Vyjadřuje postoj církve, která oceňuje hodnoty, které jsou sportu vlastní, jako solidarita a schopnost odsunutí individuálního zájmu ve prospěch svého spoluhráče: „*The Catholic Church attributes great value to all such ties and elements of solidarity, provided they do not lead the individual to presumption, but make him attentive to the interests of his neighbor and direct him to constant balance of individual wishes and intentions.*“⁸²

Papež naznačuje, že jeho zájem o naši problematiku pochází z vlastních zkušeností, přičemž opět vyzdvihuje, že toto téma je uznáváno jako přínosné nejen ze strany Magisteria, ale i od jeho ctihodných předchůdců, kteří mu věnovali nemalou pozornost. Dále papež pokračuje tvrzením, že církev vždy zajímal sport, protože si sama cení všeho, co přispívá ke kompletnímu a harmonickému rozvoji člověka jako celku – tedy k rozvoji jeho těla i duše. Proto církev podporuje také edukaci, posilování a vůbec celkový rozvoj lidského těla, aby bylo dosaženo lepších podmínek pro osobní zdraví každého člověka. To mimo jiné potvrzuje také papež, když vzdává úctu práci prezidentů italských sportovních federací při zasedání Rady Národního olympijského výboru

---

⁸¹ SPORT, A SCHOOL OF HUMAN VIRTUE. Rome, August 31, 1979. In MULLER, R., SCHAFER, C. The Pastoral Messages (Homilies, Angelus Messages, Speeches, Letters) of Pope John Paul II That Refer To Sport (1978-2005), Pontifical Council for the Laity

⁸² HUMAN AND SPORTING QUALITIES MAKE MEN BROTHERS. To the Representatives of the UEFA Meeting In Rome. Rome, June 20, 1980. In MULLER, R., SCHAFER, C. The Pastoral Messages (Homilies, Angelus Messages, Speeches, Letters) of Pope John Paul II That Refer To Sport (1978-2005), Pontifical Council for the Laity

v Římě. Jak sám říká, nejde pouze o přípravu sportovců a programů pro sportovní aktivity čistě soutěžního charakteru, ale také zajištění adekvátních možností k tělesnému rozvoji a výkonu zdravé fyzické aktivity pro značnou část populace mladistvých v Itálii: *“My esteem for your commitment becomes all the greater if I think that it concerns not only the preparation of athletes and programs for sporting activities of a highly competitive character, such as the ones mentioned above, but also, and mainly, the provision of adequate structures for the large youthful population of Italy, to exercise wholesome physical activity, within reach of all those who wish to avail themselves of them.”*⁸³

Lidské tělo si v křesťanském kontextu zaslouží plný zájem. Papež se odvolává na Písmo, kde sv. Pavel v 1. Listu Korintským vzkazuje: "Bylo za vás zapláceno výkupné. Proto svým tělem oslavujte Boha."⁸⁴ Papež vysvětluje, že v tomto smyslu má v sobě sport důležitý morální a výchovný význam. Je cvičištěm ctnosti, školou vnitřní rovnováhy a kontroly. V souvislosti s 1 Korintským 9:24-25⁸⁵, však připomíná hierarchii, kde je na prvním místě péče o lidskou duši stvořenou Bohem a znovuzrozenou k novému životu skrze obětování Ježíše Krista.

Jak předchozí text prezentuje, papež se na téma sportu vyjadřuje velmi kladným způsobem. V tomto smyslu je koncipovaný sborník *The Pastoral Messages (Homilies, Angelus Messages, Speeches, Letters) of Pope John Paul II That Refer To Sport (1978-2005)*. Existují však okamžiky, kdy Jan Pavel II. vyzývá k opatrnosti. *„Since sport does not exist for its own sake it runs the risk of being raised to the status of a vain and dangerous idol; these deceptive and misleading expressions, which unfortunately are sometimes observed, must be avoided.”*⁸⁶ Sport se mnohokrát vystavuje nebezpečí, že se odchýlí od zmíněných pozitivních hodnot a stane se tak vlastně nebezpečným. Patrné je to na prvcích podvodu, které jsou mnohdy dobře patrné. Takovým prvkům je třeba se

---

⁸³ SPORT AS TRAINING GROUND FOR VIRTUE AND INSTRUMENT OF UNION AMONG PEOPLE. Rome, December 20, 1979 In MULLER, R., SCHAFER, C. *The Pastoral Messages (Homilies, Angelus Messages, Speeches, Letters) of Pope John Paul II That Refer To Sport (1978-2005)*, Pontifical Council for the Laity

⁸⁴ 1 Kor 6; 20

⁸⁵ „Každý závodník se podrobuje všestranné kázni. Oni to podstupují pro pomíjitelný věnec, my však pro věnec nepomíjitelný. Já tedy běžím ne jako bez cíle; bojuji ne tak, jako bych dával rány do prázdna.“

⁸⁶ SPORTS CAN BE VIEWED AS A SERVICE TO MANKIND. The Pope's Address To Conference On Sports And Ethics. November 25, 1989. In MULLER, R., SCHAFER, C. *The Pastoral Messages (Homilies, Angelus Messages, Speeches, Letters) of Pope John Paul II That Refer To Sport (1978-2005)*, Pontifical Council for the Laity

vyhnout. Ve svých listech upozorňuje na skutečnost, že hodnoty sportu nejsou zajištěny automaticky a stejně jako lidské bytosti, i ony musejí být uchovávané v čistotě a chráněny. Varuje před tendencemi, kdy je sport obrácen od specificky lidských účelů jako optimální rozvoj lidského těla a osoby v soutěžním prostředí k účelům, jejichž projevy se stala korupce. Vyzývá, aby se lidé nespokojili s přehlížením těchto tendencí a naopak se snažili neustále „očist’ovat“ podobu sportu.

2.3 Teologie sportu Benedikta XVI.

Papež Benedikt XVI. věnoval sportu nemalou pozornost. Důkazem je tvrzení biskupa Josefa Clemense, který ve svém spisu *Sporting activity in the thought of Joseph Ratzinger/Benedict XVI.* uvádí, že během prvních dvou a půl let svého pontifikátu⁸⁷ se papež tohoto tématu různým způsobem dotknul ve více než 50-ti případech⁸⁸. Ještě dříve, než se stal papežem, se snažil kardinál Ratzinger uchopit sport z širšího, antropologického kontextu. Následující text se snaží zachytit pohled kardinála Ratzingera na sport, přičemž klíčovým zdrojem je úvaha biskupa Josefa Clemense *Sporting activity in the thought of Joseph Ratzinger/Benedict XVI.*, která mi byla zaslána Council for Laity jako inspirace pro diplomovou práci. Výhodiskem studie jsou kardinálovy výroky o sportu a především rozhovor pro Bavarian Radio⁸⁹.

2.3.1 Aspekty pohledu na sport kardinála Ratzingera

Prvním podstatným aspektem, vyzdviženým kardinálem Ratzingerem, je globalita fotbalu. Tento sportu je natolik rozšířen, že se o něm hovoří jako o „globální události“. Jako taková překonává hranice a je společná pro lidi na celém světě. Pro

---

⁸⁷ 2005-2005

⁸⁸ CLEMENS, J. *Sporting activity in the thought of Joseph Ratzinger/Benedict XVI.* Nepublikovaný text.

⁸⁹ Dostupné na WWW: <<http://freeforumzone.leonardo.it/discussione.aspx?idd=354533>>

podobnou událost je typické sdílení emocí celou skupinou. Všichni tito lidé zažívají jeden a tentýž stav napětí, naději provázená obavami, silné pocity radosti i smutku. Pokud takto uvažoval kardinál v minulosti, je tato myšlenka vzhledem k růstu popularity fotbalu a zlepšení komunikačních kanálů světa dnes ještě více platnou. Označení „globální“ je opodstatněné, když vezmeme v potaz, kolik lidí je schopno spojit se ve jménu sportovních událostí po celém světě. Kardinál si klade otázku, jak je toto možné. Hledá důvod, proč sport oslovuje a spojuje miliony lidí z celé planety.

Existuje odpověď, že úloha sportu se od dob starého Říma příliš nezměnila. V souvislosti s pojmem „*panem et circenses*“⁹⁰ lze konstatovat, že v době římských císařů bylo nejdůležitějším účelem tehdejších her zapomenout na každodenní, mnohdy obtížný život. Císař zajistil obyvatelstvu chléb, avšak každodenní námahu odstranit nemohl. Proto uspořádal hry, kde lidé zapomínali na obtížnost svého života. Takovou odpověď rozvíjí kardinál dále.

Sport a participaci na něm nazývá aktivitou, která je v jistém slova smyslu svobodnou. Činností, která po dobu svého trvání odstraňuje hranice, některá lidská omezení. Clemens zdůrazňuje, že obliba her starého Říma pramenila z touhy po životě v ráji, tedy mimo strasti a obtíže dneška. Věrně tím interpretuje Ratzingerovu myšlenku, že sport, v tomto případě ve formě hry, může vyjadřovat touhu po návratu do ráje. Může skrývat projekci našeho úsilí vymanění se z obtížné reality⁹¹. V tomto smyslu tedy vidí Ratzinger překonání hranic běžného života hrou. Hra život překračuje, ve svém průběhu ho symbolizuje a hrou o něm můžeme mnohé zjistit.

Zmíněná souvislost s reálným životem je dalším bodem této úvahy. Kardinál Ratzinger zjišťuje při svojí reflexi podstatné momenty sportu. Prvním z těchto momentů je, že člověk vykonávající sportovní činnost⁹² je nucen posilovat vlastní sebe-disciplínu. Prostřednictvím sebekontroly se z něj pak stává lepší člověk. Tímto způsobem vede tato činnost ke svobodě člověka a k jeho osvobození od vlastní nedisciplinovanosti.

---

⁹⁰ Chléb a hry.

⁹¹ „aus dem versklavten Ernst des Alltags“ In CLEMENS, J. *Sporting activity in the thought of Joseph Ratzinger/Benedict XVI*. Nепublikovaný text.

⁹² Jeho úvaha se týkala konkrétně kopané.

Zejména v kolektivních sportech je silnější další moment. Jedná se o vzájemnou spolupráci s ostatními. Cílem spolupráce je společný úspěch. Vklad individuální kvality ve prospěch celku. Nejen sebe-disciplína, ale také disciplína v obecném slova smyslu je přínosem sportu. Vykonávaná herní činnost není svobodnou absolutně. Jsou k ní nutná pravidla, jinak by se stala anarchií. Svoboda hry spočívá v jejím vymezení pravidly. Tato pravidla je nutné respektovat.

Jedním z fenoménů sledování filmu je katarze, očištění. Divák se identifikuje s herci, vžije se do jejich osudů, vnitřně prožívá pozorované situace. Kardinál Ratzinger tvrdí, že určitou analogii lze spatřit také u sportovních utkání. Diváci se vnitřně ztotožňují se sportovci, hráči. Ti naopak cítí, že jsou obecnstvem porovnávání a nutí je to k lepším výkonům.

Tyto pozitivní hodnoty však mohou být zastíněny. Ve svém rozhovoru⁹³ neopomíjí komerční zkaženost současného sportu, která mění ušlechtilou činnost v iluzorní svět, jehož je velmi obtížné dosáhnout. Avšak tento iluzorní svět by nemohl existovat, kdyby neměl svůj základ v pozitivních hodnotách, které sport přináší: sebe-disciplína, disciplína, respektování pravidel při férové soutěži: „*Natürlich kann dies alles verdorben werden durch einen Geschäftsgeist, der das Ganze dem düsteren Ernst des Geldes unterwirft und das Spiel aus einem Spiel in eine Industrie verkehrt, die eine Scheinwelt von erschreckendem Ausmaß hervorbringt.*“⁹⁴ Můžeme se učit, jak máme správně žít. Sport vyzdvihuje některé hodnoty, které dělají náš život lepším. V tomto smyslu tato činnost, v mnohém překonává a obohacuje náš život.

2.3.2 Vyjádření Benedikta XVI. o sportu

1. Kladný pohled Kardinála Ratzingera na sportovní činnost je již ilustrován výše. Toto pozitivní hodnocení se opírá o ctnosti, které sportu přičítá. Kromě zmíněné

---

⁹³ *Ordinariats-Korrespondenz* (ok 03 -15/78) číslo 19 ze 3. června 1978; Dostupné na WWW <<http://freeforumzone.leonardo.it/discussione.aspx?idd=354533>>.

⁹⁴ CLEMENS, J. *Sporting activity in the thought of Joseph Ratzinger/Benedict XVI.* Nепublikovaný text.

disciplíny či kázně, týmové spolupráce a možnosti oproštění se strastí všedního dne, vyzdvihuje také vytrvalost, obětavost, spravedlnost, kázeň a další⁹⁵. Tyto ctnosti považuje shodné se ctnostmi, které je třeba prosazovat v osobním životě mimo hřiště či sportoviště. V tomto smyslu se sport jeví vhodným prostředkem k jejich posílení. Sportovní zápolení nabízí světu fascinující podívanou plnou lidskosti a umělecké krásy. Ukazuje, jaké jak mohou mladí lidé dosahovat svých cílů pomocí náročného tréninku a akceptování mnohých obětí. Sport se tak kromě inspirace vrstevníků stává také prostředkem pro osobní růst a základnou pro psychické a fyzické zušlechťování jedince: *“With your competitions you offer the world a fascinating spectacle of discipline and humanity, of artistic beauty and tenacious determination. You show what goals the vitality of youth can achieve when young people submit to the effort of a demanding training and are willing to accept numerous sacrifices and deprivations. All this is also an important lesson for life for your peers.”*⁹⁶.

2. Jestliže jsme konstatovali, že se divák identifikuje se sportovcem podobně jako s filmovou postavou, je nutné uznat možnost ovlivnění diváka sportovcem. Papež považuje sportovce za vzor pro mladé lidi. Jak říká ve svém proslovu rakouským lyžařům, na sportovcích leží odpovědnost za obraz, který dávají svým fanouškům. Svým vystupováním inspirují široké obecenstvo, tudíž se mohou stát ztělesněním hodnot a ctností, díky kterým je sport prospěšný.⁹⁷ Jestliže je sportovec úspěšný, stává se inspirací, vzorem pro mnoho lidí. Ti svoji inspiraci přenášejí i od běžného života. Tím role přesahuje samotné odvětví a ideál zasahuje i do jiných sfér. Takový atlet má možnost formovat svoje příznivce svým příkladem.

3. Několikrát byla uvedena vzdělávací funkce sportu. Tento potenciál může být prospěšným právě dnes, kdy papež hovoří o tzv. vzdělávací nouzi. Clemens připomíná papežův výrok italské fotbalové asociaci: *“May sport be a gymnasium of true preparation for life.”* Role sportu v tomto případě není pouze ve „vyplnění“ volného času, ale v možnosti celkového utváření osoby (jednotlivce). Vzdělávací krize dnešní doby je do jisté míry způsobena přehnaným důrazem na osobní svobodu. Nechci

---

⁹⁵ Dopis rakouskému národnímu lyžařskému družstvu.

⁹⁶ CLEMENS, J. *Sporting activity in the thought of Joseph Ratzinger/Benedict XVI*. Nепublikovaný text.

⁹⁷ “Dear athletes, you are models for your peers, and your example can be crucial to them in building their future positively. So be champions in sports and in life!”

v žádném případě snižovat důležitost tohoto lidského práva, avšak v současnosti se svoboda a práva jedince dostávají do extrémní dimenze. Již výše podtržená disciplína má tu roli, že může člověku ukázat zdravé meze prosazování vlastního zájmu na úkor společnosti- a tím přispět k upevnění společné odpovědnosti. Clemens dále cituje papežův dopis římské diecézi, kde je obsažena myšlenka nutnosti prosazení pozitivních hodnot v běžném životě a jeho obyčejných chvílích. Není- li tomu tak, stává se jedinec nepřipraveným na důležité momenty rozhodnutí, které mají přijít v budoucnosti. I pro běžný život jsou nutná pravidla a určitý stupeň kázně, přičemž sport se jeví vhodným k nalezení rovnováhy mezi omezeními (pravidly) a svobodou. Stejně jako je dodržování pravidel na hřišti nutné k dosažení vítězství, tak také uznání určitého stupně kázně v běžném životě povede ku prospěchu společnosti jako celku. Papež říká, že v současnosti je vzdělávání mladých naléhavou potřebou. Je tedy nutné, aby církev i nadále podporovala sport pro mládež a tak umožnila působení všech jeho pozitivních aspektů, jako je například soutěživost, odvaha nebo houževnatost při prosazování cílů. Zároveň však varuje před jevy, které jsou s kladnými hodnotami v rozporu, tedy takovými, které mohou rozvoj kterékoliv části celku poškodit⁹⁸. Má-li církev poskytovat člověku prostor pro jeho osobní růst, jeví se sport jako jedna z vhodných možností realizace tohoto úkolu: „*In our time when an urgent need to educate the new generations is evident it is therefore necessary for the Church to continue to support sports for youth, making the most of their positive aspects also at competitive levels such as their capacity for stimulating competitiveness, courage and tenacity in pursuing goals.*“⁹⁹ Uvažujeme-li o katolických zařízeních, které mají tomuto účelu sloužit, je úlohou ředitelů i všech zaměstnanců zvážit možnosti rozvinutí sportovního (atletického) potenciálu tak, aby nedošlo k rozporu s humánními hodnotami a křesťanskými ctnostmi. Tento celkový rozvoj způsobuje plné uzrání člověka.

4. Čtvrtým aspektem je vlastnost sjednocovat národy. Již od starověku jsou olympijské hry obdobím přerušení bojů a stejné poselství vydávají i dnes. Sportoviště, na němž se střetávají zástupci jednotlivých národů, je místem vzájemného respektu a úcty. Rozvíjí se tak bratrská láska nejen mezi sportovci samými, ale mezi celými

---

⁹⁸ Doping.

⁹⁹ Dostupné na WWW <http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/messages/pont-messages/2009/documents/hf_ben-xvi_mes_20091103_rylko-sport_en.html>

národy. Takto může vznikat mír. Zde podtrhuje kardinál Clemens papežovo varování před negativy, které sport v podobném měřítku přináší. Zejména přehnaná forma nacionalismu či rasismus jsou v rozporu s hodnotami, které označujeme za „olympijské“ hodnoty, díky kterým dochází k sjednocování jednotlivců i celých národů. V případě přehlížení těchto hodnot může snadno dojít k disintegraci národů ve smyslu prosazování nadřazenosti či moci jednoho národa nad druhým.

5. Pro papeže není sport pouhou fyzickou aktivitou. Jako i jiní, považuje sport za fenomén zasahující ve své podstatě celého člověka. Lidskou osobu uvažuje v transcendentním rozměru. Jak uvádí ve svém proslovu rakouskému národnímu lyžařskému týmu: „*When sport is practiced in the right spirit, and with respect for dignity, it helps to promote the development of the person. "Sport helps man to consider his own capacities as a talent and his life as a gift of God. Even when sport is practiced at high levels, it is important to maintain an inner harmony between body and spirit in order not to reduce it to a mere search for results.*“¹⁰⁰

Tělo, duch a duše tvoří jednotu a každá složka této jednoty musí být v harmonii s ostatními. Jedině v této harmonii lze dosáhnout naplnění potenciálu člověka. Tento holistický pohled na člověka je nutné aplikovat také na jeho sportovní činnost. Pro sportovce je nejprve nutné svoje schopnosti rozpoznat, identifikovat vlastní talent. Poté věnuje energii jejich rozvíjení. Jestliže však jedinec rozvíjí pouze svoji fyzickou složku, stagnují či dokonce degradují jeho ostatní složky, jak říká papež: “*Otherwise, if sport is only focused on mere material performance, it will fall short of realizing its necessary social dimension.*“

Život člověka je darem od Boha. Člověku tedy vzniká povinnost jej rozvíjet ve všech jeho možnostech, po všech jeho stránkách. Apoštol Pavel hovoří ve svém Prvním listu Korint'ánům¹⁰¹. Apoštol se odvolává na nejvyšší autoritu, Stvořitele. Díky jeho daru může člověk sport vykonávat. Je nutné ho však vidět jako měřítko všeho, každé činnosti, tedy i sportu. Pouze tímto pohledem, srovnáváním a snahou dojde naplnění

---

¹⁰⁰ Dostupné na WWW <<http://freeforumzone.leonardo.it/discussione.aspx?idd=354494&p=132>>

¹⁰¹ 1 Kor 9; 24,25

dar, který jsme od Boha dostali. Plné využití toho, čím jsme byli obdařeni je, dle mého názoru, tím správným poděkováním Bohu za dokonalost těla, které nám určil. Je nutné tímto darem neopovrhovat a dodržovat onu harmonii, která mu byla předurčena.

Papež samozřejmě uznává, že zdaleka ne všichni sportovci sdílejí tuto vizi. Církev však nabízí pomocnou ruku při poznávání této hlubší idey, která respektuje sport, avšak nepovažuje jej za jedinou a nejvyšší aktivitu lidské bytosti. Takové uchopení sportu přispěje ke snížení patologií, které jsou v rozporu s jeho vlastní povahou. Na závěr použiji slova kardinála Clemense: *„And as we have seen from the above reflections, during the Pontificate of Pope Benedict XVI, the interest and concern of the Universal Church to the vast world of sport continues as it seeks to dialogue with the renown sports institutions at the international level while fostering a renewal of pastoral work in and through sports at the level of the particular church.”*¹⁰²

Během pontifikátu papeže Benedikta XVI. roste všeobecný zájem církve o rozsáhlý svět sportu. Existuje patrná snaha o dialog s institucemi na mezinárodní úrovni a současně znovu obnovení pastorační práce prostřednictvím sportu na úrovni místních církví.

---

¹⁰² CLEMENS, J. *Sporting activity in the thought of Joseph Ratzinger/Benedict XVI*. Nепublikovaný text.

2.4 Teologie sportu v evangelikálních církvích

Vztah křesťanství a sportu musel urazit dlouhou cestu, než nabyl dnešní podoby. V minulosti byl mnohokrát provázen konflikty, plynoucími ze špatného pochopení druhého, sebe sama anebo z prosté obavy z možných změn.

Za příklad poslouží vývoj evangelikální pozice vůči sportu v Anglii. Tímto tématem se zabývá článek *Church and sport* autorů Grahama Danielse a Stewarda Weira.¹⁰³ První část tohoto článku popisuje vývoj stanoviska evangelikální církve z historického hlediska, Druhá část je věnovaná popisu konkrétní praxe začlenění sportu do programu církve ve dvou komunitách- St Andrew the Great, Church, Cambridge, England a Kasr El Dohara Evangelical Church, Cairo, Egypt. Stejnou strukturu použijí také pro tuto kapitolu.

Konflikt mezi křesťanstvím a sportem lze vztáhnout do vzdálené minulosti. Důkazem může být rok 1364, kdy Synod v Ely vydává nařízení týkající se zákazu provozování her pro duchovenstvo. Celkově existuje v Anglii mnoho případů, kdy se lidé ocitli u soudu kvůli hraní her, sportování o nedělích či jiných svátcích.

Roku 1592 byl R. Jefferson předvolán před arcijáhna Essexu kvůli hraní fotbalu v době večerní bohoslužby na Velikonoční pondělí. Křesťanská škola St.Sepulchre's School zakazuje roku 1787 hraní her na svých pozemcích. Dalším příkladem může být vyhláška z roku 1802, kdy bylo v Somersetu zabraňováno hraní oblíbené hry „pětky“ proti zdi kostela.

Milníkem se zdá být rok 1857 a dílo Thomase Hughese- Tom Brown's School Days. Tato kniha nachází ohlas spolu s rozvojem směru později nazvaného „Muscular Christianity“. Do té doby nevlídný pohled církevních očí na sport obecně se začíná

---

¹⁰³ DANIELS, G., WEIR, S. *Church and sport*. In DEARDORFF, D., L., WHITE, J., *The Image of God in the Human Body, Essays on Christianity and Sports*, , Edwin Mellen Press 2008, ISBN 9780773451421. Dostupné z WWW <
http://www.veritesport.org/downloads/theology_of_sport/Church_and_Sport.pdf>

měnit. Tyto tendence jsou patrné nejprve ve Velké Británii, poději se šíří do Ameriky a odtud do celého světa. Církev začíná vidět hodnoty spojené se sportem. Skutečnost, nakolik se nová idea ve Velké Británii ujala, ilustruje fakt, že v letech 1863- 1915 patřila celá čtvrtina sportovních klubů v Anglii mezi týmy s přímou vazbou na církev, jednotlivé kaple či nedělní školy.

Nastává fáze, která, jak článek upozorňuje, bývá nazývána „engagement with sport“. Trend pokročil natolik, že 1869 padl návrh, aby každá vesnice, která má dva kostely patřící dvěma kongregacím využívala kostely společně-jeden k bohoslužbám a druhý k procvičování v gymnastických dovednostech, tedy jako tělocvičnu.

V souvislosti s novým trendem nachází způsob, jak přiblížit Bibli novým lidem také YMCA New York¹⁰⁴, když zakládá a buduje zařízení tělesné kultury a relaxace, jako jsou lázně, tělocvičky, bazény aj.

Zprávy hodnotící chování a vystupování sportovních týmů však hovoří o tom, že úroveň chování týmů spjatých s církví nebyla na vyšší než u mimocírkevních. Mezi typické prohřešky se řadilo používání falešných jmen a registrací, hrubé chování vůči rozhodčím atp. Jak dodávají autoři článku, stejné výsledky se objevují také ve zprávách zabývajících se moderními církevními týmy.

Spolu s rostoucí propojeností těchto směrů se však začínají objevovat komplikace. Jednou z prvních je otázka po náboženské příslušnosti hráčů patřících do církevních klubů. Ačkoliv bylo všeobecně pokládáno za správné, aby byl takový hráč zároveň praktikujícím křesťanem a stejně hovořilo také církevní stanovisko, nebylo toto pravidlo vždy dodržováno.

Navíc i přes masové rozšíření Muscular Christianity ve Velké Británii stále zůstávají mezi evangelikály některé námitky vůči takovému spojení. *“men wished to*

---

¹⁰⁴ The Young Men's Christian Association ("YMCA" or in the USA "the Y") je rozšířenou organizací, která má více než 45 milionů členů. Tito členové jsou patřící do 125 národních svazů, které jsou pobočkami the World Alliance of YMCAs. Asociace byla založená 6.června 1844 v Londýně sirem Georgem Williamsem. Jejím cílem je zavádění křesťanských principů do praxe a tedy dosažení zdravého ducha, duše a těla člověka.

frequent pubs, theatres and football then let them, in the name of the living God, remain outside the Christian pale".¹⁰⁵

Nesouhlas evangelikální tradice ohledně spojení církve a sportu by se dal vyložit tak, že ve své víře pokládali život za příliš vážný a povinnosti příliš důležité, aby si vypracovali skutečný vztah ke hře: *"life was far too serious, and duty far too important to have any real relation to a game for Evangelicals"*.¹⁰⁶ Sport jimi nebyl přímo zavrhován, byl však chápán jako vytržený ze závazné reality života člověka. Jako takový plnil svoji úlohu pouze nasměrovaný k dětem. V životě dospělého člověka, který bere svět vážně, již neměl mít svoje místo. Sport sám o sobě nebyl chápán ani jako hříšný, byl však hříšnými jevy provázen. Do sféry sportu patřily prvky (stále patří) jako hazard a pití alkoholu. Sportovní klání se navíc konaly pravidelně v neděli, tedy den odpočinku. Autor studie uvádí citaci velšského faráře, který věrně vykresluje kritický postoj, když shledává disciplíny, při kterých jsou využívána zvířata jako kruté, protože nerespektují zvířata samotná a celkově jsou zdrojem mnohých hříchů, jako opilství, krádeže a týrání: *"Races are cruel and inhuman as it respects animals, they are the fruitful source of profligacy and vice, drunkenness and debauchery, fraud and theft, personal degradation and domestic misery. It is impossible to devise anything more mischievous in its tendency or more subversive of the morals of the people."*¹⁰⁷

S průvodními jevy sportu je nutno souhlasit. Nezřídka kdy dochází v mnoha sférách lidské činnosti ke zvrácení původního ideálu, přičemž výjimkou nezůstává ani sport. Nelze však souhlasit se závěrem, že sport je špatný. Autoři opírají svoji obranu o tři východiska.

I. Sport je součástí Božího stvoření, které je, stejně jako zbytek Božího světa, poznamenáno hříchem, který vstoupil do světa s pádem. II. V Kristu můžeme být spaseni. III. Sportem můžeme oslavit Boha stejně jako kteroukoliv lidskou činností.

---

¹⁰⁵ Smith, David and Williams, Gareth, *Fields of Praise : the official history of the Welsh Rugby Union 1881-1981*, (Cardiff: University of Wales Press 1980) 101 In DANIELS, G., WEIR, S. *Church and sport*

¹⁰⁶ Scott, Patrick, "Cricket and the religious world of the Victorian Period", *The Church Quarterly*, (3 1970 134-144)135 In DANIELS, G., WEIR, S. *Church and sport*

¹⁰⁷ Letter to Derby Mercury 16 Feb 1845, quoted in Anthony Delves, *Popular recreation and social conflict in Derby, 1800-50*, in Yeo, E and S ed, *Popular Culture and Class Conflict, 1590-1914*, (Harvester Press 1981) 109 In DANIELS, G., WEIR, S. *Church and sport*

Tyto tři body, jakoby v kontrastu stanoviska nastíněného v úvodu této kapitoly, inspirují k otázce po důvodu takové markantní změny. Jak se mohlo stát, že se vyložené nepřátelský postoj změnil na oboustranné vyhledávání?

Počátek tohoto obratu lze vztáhnout do 40. let minulého století. Autor se odvolává na literaturu, když tvrdí, že hlasy po znovu zapojení náboženství a sportu se objevují v období po II. světové válce, kdy bylo možno sledovat spojení sportu a křesťanství na konkrétních osobách sportovců: *“Not only would the unchurched listen to a famous athlete or to a revivalist using sports metaphors, they might also choose an evangelical church or college in part on the basis of its athletic programs.”*¹⁰⁸ Církev získává nový model svého chování, kdy je sportu uznán nepopiratelný vliv na současnou společnost. Sport je potencionálním působištěm, kde může docházet k setkávání s evangeliem a celkově s křesťanským poselstvím. Sport se dostává dovnitř evangelizačních programů tak, jak je to patrné například na amerických církvích, jejichž situace je popisována v jiných kapitolách. Angažování ve sportu může být příležitostí obohatit účastníky i okolí křesťanským poselstvím.

2.4.1 St. Andrew the Great, Church, Cambridge, England

Tato jednotka zahrnuje zhruba 1000 věřících, z nichž je velká část studentů (Cambridge je univerzitním městem). Církevní týmy či soutěže nejsou pro tuto oblast typické. Přesto je část návštěvníků aktivně sportující. Autor studie se ujal rozvoje strategie pro sportovce právě v tomto uskupení,¹⁰⁹ přičemž jeho cílem bylo pojmout tento úkol tak, aby došlo k vypracování modelu použitelného pro celou Velkou Británii, kde je procento sportujících vysoké.

Při vytváření strategie uvažuje takto- pro křesťanství je smyslem života líbit se Bohu, sloužit mu ve všech aspektech lidského života. Takovým aspektem je však také sport. Při tvorbě koncepce bylo jedním z cílů ukázat, že sport může mít stejnou hodnotu pro jejich křesťanský život jako jiné stránky života všedního. Je-li Bůh tvůrcem

---

¹⁰⁸ Ladd and Mathisen 199.

¹⁰⁹ Dále STAG.

všech věcí, pak jeho stvoření musí zahrnovat i sport včetně naší schopnosti sportovat a naší oblibu, vášeň pro sport. V těchto prvcích jsme dostali dar- a je naší možností, či dokonce povinností jej využít v plném rozsahu. Je však stále nutno mít na paměti, kdo nám tento dar dal, kdo v nás vytvořil tento, ne vždycky naplno využívaný, potenciál. Je to tedy Bůh, kterého máme touto činností oslavovat, nikoliv člověk. V tomto smyslu chápeme citát z filmu *Chariots of Fire*, který učí využívat Boží dary v podobě fyzické zdatnosti k oslavě Pána: *“God made me for a purpose but he also made me fast and when I run I feel his pleasure” sum it up well. If you feel that you have been born to play, go out and do it but “as working for the Lord.”*

Dále se autor odvolává na Ježíšovu výzvu: „Jděte do celého světa a šiřte evangelium.“ Tuto výzvu si bere k srdci, když uvažuje o prorocké činnosti Ježíše. Říká, že je nutné aplikovat zvěstování také mezi sportovci: *“Moreover if we believe that Jesus’ great commission – to go into all the world and make disciples applies to us and applies to the world of sport, it means that as we focus on the game our thoughts are also on our sports friends who need to hear the gospel.”*

Ježíš přikazuje šířit evangelium všem, bez výjimky. Také sportovci je tedy potřebují slyšet (když už není motivace k šíření taková jako u mě- fascinace tímto světem).

Svou koncepci uvažuje na příkladu sv. Pavla a jeho Listu Kolosanům: *„Vytrvávejte v modlitbě a zůstávejte při ní bděli s díkyvdáním a současně se modlete také za nás, aby nám Bůh otevřel dveře pro výrok, abychom mluvili posvátné tajemství o KRISTU, pro které jsem vlastně ve vězeňských poutech; abych je učinil zjevným [tak], jak mám mluvit. Chod’te dále v moudrosti vůči těm, [kdo jsou] vně, a vykupujte pro sebe příhodný čas. Ať je váš výrok vždy s milostivostí, okořeněný solí, abyste věděli, jak byste měli každému odpovědět.“*¹¹⁰

Poslání ve světě sportu tedy může být formulováno jako: modlit se, hrát a zvěstovat. Apoštol Pavel radí Kolosanům:

---

¹¹⁰ Kol 4; 2-6

Aby se modlili, mimo jiné také za vyjasnění a „otevření“ poselství o Ježíši Kristu, aby se jim dostala jasnost vysvětlení, když k němu mají příležitost. Šířit zvěst je povinností každého křesťana. Svět sportu je tím největším misijním pojmem světa. Každá zeme má lidi, kteří se k němu hlásí a kteří chtějí do tohoto světa patřit. Církev hlásá o šanci pro lidi, kteří se dosud nesetkali a evangeliem, Kristem. Jako sportovec jsem v takové situaci velmi často- mohu vidět sebe jako Krista- hra se stává způsobem přátelství, sdílení evangelia.

Aby strávně žili. Právo mluvit o Kristu získávají teprve jako důsledek moudrého, správného chování. Stejně tak i sportovci- právo vypovídat o Kristu získávají tím, jak se chovají k sobě, protihráčům atd. Podle svojí hry, která je v určitý moment jejich životem. Bůh je ctěn ve způsobu, jakým hraju či vycházím s ostatními. Existuje reálný důvod k tomu, aby křesťané mezi sportovci skutečně byli a působili- reprezentují totiž Krista. Samozřejmě si však takové působení žádá oběti- at' již čas, který je nutné strávit ve sportovním prostředí nebo i finance, bez kterých se mnoho sportů neobejde. Ve světě sportu vidí autor velké misijní pole a příležitost přirozeně a dlouhodobě vést lidi ke Kristu na základě společných zkušeností a lásky ke sportu. *„The world of sport is perhaps the biggest mission field in the world, with huge numbers involved in sport in every country of the world. We want to encourage people to stay in their sport. The church is crying out for the chance to relate to people who do not know Christ. As a sportsperson you are in a position to do it very naturally, week in; week out!“* Výzvy k životu a modlitbě, které jsme transformovali do podoby *hrát* a *modlit se*, mohu vykonávat individuálně. Sdílet evangelium lze však pouze s druhými. V tomto smyslu tvoří autor ideu společných večerí křesťanských a nekřesťanských sportovců, které se staly konkrétní praxí v Cambridgeském sboru.

Strategie spočívá v uspořádání večere pro sportovce, funkcionáře, trenéry a hráče. Důvodem pozvání také realizačního týmu je, aby se nekřesťanští návštěvníci cítili „mezi svými“, „jako doma“, zatímco křesťanská část osazenstva může kolem sebe šířit evangelium. Dále byli pozvaní hráči také z jiných kongregací, které se, jak předpokládá autor, budou touto strategií, praxí inspirovat.

Večere měly podobu 8-10ti stolů, přičemž byla snaha neposadit k jednomu stolu více než 2-3 křesťany. Cílem bylo zamezit separaci obou skupin. Každý křesťanský

hráč dostal za úkol přivést cca 3 spoluhráče. Hlavní motivací nebylo získání konkrétního nového křesťana (ačkoliv jsem si jistý, že takový výsledek by byl více než uspokojivý), ale spíše navázání přátelských vztahů, protože bez mezilidských vztahů je šíření evangelia jen těžko představitelné. Pro večere bylo vždy typické nějaké téma- jedna z prvních nesla otázku „*Winning is everything?*“ Přičemž diskuze probíhala nad snímky 6-ti slavných sportovců, kteří svůj talent promrhali nezřízeným životem. Na hráčích samotných poté bylo posoudit, zda jsou tyto uvedení sportovci vítězi či nikoliv. Poté bylo vítězství srovnáváno s Písmem- Luk 12, 16-21. Dalším bodem strategie bylo sledovat postoje a hodnocení samotných zúčastněných.

Autor uvádí, že z obyvatel Velké Británie pravidelně navštěvuje bohoslužby jen asi 10% lidí. Mimoto je tamější ovzduší prosyceno mylnými představami o křesťanství. A nikoliv nepodstatná část se s křesťany ani nesešla. Existují 4 hlavní mylné předpoklady: I. Křesťané jsou divní, II. křesťanství je irelevantní, III. Křesťanství je nepravdivé, IV. Křesťanství je příliš nákladné¹¹¹.

Diskuze večerí i večere samotné respektují tyto domněnky a jsou koncipovány tak, aby docházelo k jejich uvedení na pravou míru.

2.4.2 Kasr El Dohara Evangelical Church, Cairo, Egypt

Druhou z kongregací, kde byl popisován vztah křesťanství a sportu, je egyptský Kasr El Dohara Evangelical Church v Egyptě. Čítá asi 8 000 lidí, přičemž její Sport ministry funguje více než 20 let. V jejím centru stojí pastor Sameh Maurice, který sám získal víru díky sportovnímu klubu ve křesťanské škole. Když se později stal pastorem, měl již pozitivní pohled na naši problematiku.

Na počátku činnosti SM stála organizace sportovních táborů. Nutno podotknout, že více než sportovní, by bylo správnější nazývat tyto tábory rekreační. Roku 1988 byl Maurice pozván na Sport Ministry Conference v Soulu, která se konala jako předvoj

---

¹¹¹ Christianity is too costly.

Letních olympijských her. Dalším milníkem byla realizace programu „*Children's sport programme Kids*“ koncem 80. let.

Můžeme sledovat, jak začíná církev využívat příležitostí, které jí naskýtají významné sportovní události typu olympijských her nebo mistrovství světa. Jednou z takových možností bylo také konání Africa Cup of Nations v Egyptě v roce 2000. Ministry of sport stálo v organizačním výboru, přičemž zajistilo značné množství dobrovolníků. Jak říká autor, 90% dobrovolníků nebyli křesťané, ale všichni věděli, kdo za touto iniciativou stojí. Navíc provedení této akce pomohlo v budoucnu i samotnému SM při pořádání Kids Games- ohlasem bylo, že ačkoliv je v Egyptě méně než 1% příslušníků této církve, získala si důvěru vlády díky schopnostem organizace stovek dobrovolníků.

S argumenty volajícími po uznání důležitosti bohoslužby před pořádáním sportovních akcí se pastor Sameh vyrovnává takto: „*Yes, some people in our church thought that. But they didn't recognize the opportunity and don't see that it is not a competition between ministries. Rather we are opening more doors for future ministry. And we are already seeing the results.*”

Jedním z jevů, s nimiž se pomáhá SM vyrovnat, je diskriminace dětí z křesťanských rodin či dětí s křesťanskými jmény v muslimských sportovních spolcích. Navíc rodiče často kritizují, že mnoha spolkům nejde primárně o rozvoj dítěte, ale naopak dítě slouží jako nástroj k rozvoji, propagaci spolku. SM tento problém řeší tak, že klade značný důraz na školení vedoucích prostřednictvím systematických vzdělávacích programů.

Roku 2004 byl vytvořen coachingový model „Pilíře vlivu“ („*Pillars of Influence*“) v analogii k Zj 3; 14. Dlouhodobým cílem je tedy vybavit jedince pro budoucí transformaci komunity. Tato snaha se opírá o takzvané „Pilíře vlivu“, které zahrnují, kromě samozřejmého základu v Bibli, také například schopnost sebehodnocení, přiblížení strategického uvažování, nácvik v partnerství, náhled do sportu či evangelizace. Jako nejpodstatnější rys je shledávána schopnost coachingu ostatních: „*The Pillars of Influence*” course included *Biblical Leadership, self-assessment, introduction to strategic thinking, partnership training, an overview of*

sport and sports ministry, church sports, evangelism and discipleship. An important aspect of the course was to equip people to be trainers of others.“ Jak autor připomíná, pastor Sameh nemá pochyby o výsledcích činnosti sportovního ministerstva. Jak sám říká, školení vedoucích nastíněné v minulém odstavci považuje za jeden z nejefektivnějších způsobů přípravy. Velmi vyzdvihuje zejména množství takto vyškolených pracovníků v řádech stovek za tři roky: „*Pastor Sameh is in no doubt about the achievements of the sports ministry in the area of training. “The sports ministry has proved to be one of the most effective ways of training leaders. We have trained hundreds of people in the last 3 years and no other ministry – none of the traditional discipleship programmes – have trained that number of people, particularly young people*”¹¹².

---

¹¹² DANIELS, G., WEIR, S. *Church and sport*

3. Americký fotbal a náboženství

Zápas amerického fotbalu je velmi zajímavou událostí. Masová obliba tohoto sportu v USA přidává této sportovní události téměř spirituální náboj. Na první pohled se může zdát, že svět masového sportu nemá příliš společného s tématy, jimiž se zabývá teolog, filosof či člověk, mající zálibu v obou. Jsou to však právě Spojené státy se svou vášní pro tento sport, které mohou případnou spojitost osvětlit.

Den, kdy se odehrává zápas, je všeobecně označován jako „*Game Day*“ a má svá výrazná specifika, jimiž se budu v následujících odstavcích zabývat. Jedním z podstatných rysů je, že každý zápas začíná kromě státní hymny také společnou modlitbou. Existuje pouze málo případů, kdy se každý pátek sejde 11 000 lidí na jednom místě a společně se modlí k Bohu. Nejdůležitější zápasy na všech výkonnostních úrovních se odehrávají obvykle v pátek večer, takže lze s lehkou nadsázkou říci, že jsou tyto páteční večery napříč celou Amerikou zasvěceny trojici Bůh, Amerika a fotbal.¹¹³Cílem následujícího textu je vysvětlit, proč se jedná právě o tuto trojici.

Fotbal je bezesporu nejpopulárnější kulturní ikonou USA¹¹⁴. Jako takový má u většiny příznivců přednost nejen před nutnostmi běžného dne, ale také před povinnostmi plynoucími z víry. Ve své přitažlivosti tento sport odsouvá instituci církve do pozadí, občas se může zdát, že podobná vášeň je pro život křesťana zhoubná- autor knihy *Philosophy and Football* tuto oblibu či spíše posedlost označuje za „*The Church of Football*“¹¹⁵, či „*The First Church of Last Down*“¹¹⁶. Je tomu skutečně tak? Je

---

¹¹³ Patriotické motivy a tendence jsou popsány dále.

¹¹⁴ HAMILTON, M. *Is the Gridiron Holy Ground?* In AUSTIN, M., W. *Football and Philosophy: going deep*. The University Press of Kentucky 2008, ISBN 978-0-8131-2495-7 str.63

¹¹⁵ Církev fotbalu.

¹¹⁶ První církev posledního downu.

náklonnost masovému sportu (v tomto případě konkrétně americkému fotbalu) pro křesťana zhoubnou?

Nelze popřít, že sport může křesťana odvádět od povinností plynoucích z víry, tedy například návštěvy nedělní bohoslužby. Při bližším zkoumání našeho sportu však narážíme na skutečnosti, které proklamují pravý opak. Kromě již zmíněné úvodní modlitby, která zápasu předchází, totiž existují další prvky ukazující na spojení těchto dvou, na první pohled odlišných, světů.

Jedním z těchto prvků může být vlastní víra demonstrována samotnými hráči před vyprodanými stadiony. Velmi známým je motiv, kdy se hráč při příchodu na hřiště pokřičuje. Jakkoliv se to může v našich poměrech zdát pouhým gestem či výrazem „antropologické religiozity“ hráče, nelze těmto projevům upřít jejich hodnotu pro diváka na stadionu či u televizní obrazovky.

Dalším, v Evropě nepříliš rozšířeným zvykem je také společná modlitba hráčů před zápasem. Jestliže je tedy výše uvedena pozice, která hodnotí sport z hlediska víry člověka negativně, zde dochází ke změně tohoto čistě záporného posouzení. Stále se však nepodařilo ukázat přímé spojení teologie a sportu v tomto případě. Autor se proto ve svém tázání po pravých hodnotách této situace, často nazývané „civil religion“¹¹⁷, obrací k filosofům, kteří se tímto tématem zabývali. Ptejme se spolu s ním, jestliže existuje rozpor mezi masovým sportem a náboženstvím, zde konkrétně křesťanstvím, je také nesmysl výraz „Christian football player“¹¹⁸? V případě, že takový rozkol skutečně existuje, jak jej vyřešit?

Autor připomíná, že vztah mezi náboženstvím a fotbalem by mohl být považován za vyjádření pojmu „občanské náboženství“, který, pochází z antiky a byl použit v díle Jeana Jackquesa Rousseaua O společenské smlouvě neboli zásady politického práva. Tento filosof rozlišuje náboženství člověka na dva druhy.

První druh, *the religion of the man*, lze charakterizovat vnitřní čistotou, oddaností Bohu. Pro tento druh je typická absence chrámů, oltářů i obřadů, zároveň

---

¹¹⁷ HAMILTON, M. *Is the Gridiron Holy Ground?* In AUSTIN, M., W. *Football and Philosophy: going deep*. The University Press of Kentucky 2008, ISBN 978-0-8131-2495-7. str. 184

¹¹⁸ Křesťan hráčem fotbalu.

odkázanost člověka na věčné mravní povinnosti. Je to jednoduché, čisté náboženství dle evangelia.

Druhý typ náboženství je označen jako *the religion of the citizen*, náboženství občana. „Náboženství vyznávané v jedné zemi, dává jí její bohy, její vlastní ochranné patrony, má svá dogmata, své obřady, svůj vnější kult předepsané zákony, kromě národa, který je vyznává, vše je pro ně nevěřící, cizí, barbarské, nerozlišuje povinnosti a práva člověka.“¹¹⁹ Arbitrem se tedy stává kromě svědomí také stát se svými normami, o čemž hovoří Rousseau kriticky, protože tímto způsobem v podstatě dochází k povyšování státu na božskou úroveň, jeho zbožšťování. Jako takto posunutý se navíc stává samotným tvůrcem této podoby náboženství.

Tradiční křesťanství je tímto rozdělením kritizováno z důvodu nedostatečné tolerance či spíše netolerance ze strany institucionální církve. V podstatě došlo ke změně původního, zjeveného náboženství v náboženství občanské, opírající se o sílu. Současně však věřil, že by mohly základní náboženské myšlenky vykonávat sjednocující službu ve společnosti. Tyto myšlenky se dají shrnout do tří dogmat: I. *Obecná víra v nekonečného Boha*, II. *Víra v posmrtný život ve spravedlnosti* a III. *Tolerance v náboženských otázkách*.

Toto téma oživuje Robert Bellah ve své eseji *Civil religion in America* publikované v roce 1967 v časopise *Daedalus*. Důležitost této eseje tkví v tom, že zde poprvé formuloval teorii občanského náboženství, která narušuje tehdejší chápání náboženství a moderního státu jako dvou zcela oddělených sfér. Popisuje zde způsob, kterým Američané společně přijali „občanské náboženství“ do jejich židovsko-křesťanské tradice včetně všech společně dohodnutých a uznávaných hodnot, přesvědčení i rituálů. Takové přijetí váže národ pouty s transcendentním významem. Autor podtrhává některé rysy jako veřejné modlitby, přísahy (například u soudu), zmiňování Boha v politických projevech. V neposlední řadě také dnes již velmi známé heslo „*God Bless America!*“, tedy „*Bůh žehnej Americe!*“ Modlitby před fotbalovým zápasem spojené se zpěvem národní hymny tento výklad výtečně doplňují. Jak uvádí

---

¹¹⁹ Rousseau 2002: 149-150 In AUSTIN, M., W. *Football and Philosophy: going deep*. The University Press of Kentucky 2008, ISBN 978-0-8131-2495-7. str. 184

autor, takové pojetí občanského náboženství nemá přímý vliv na morálku obyvatel, za zmínku však stojí jejich posilování nacionalistických tendencí.

Občanské náboženství je již vysvětleno. Opanovalo svět sportu v Americe, mým názorem je, že lze pozorovat podobné tendence také v Evropě. Nicméně americký sport je s tímto pojetím náboženství provázán velmi pevně. Jako důkaz takového tvrzení slouží autorovi popis situace ve městě Odessa, náležící státu Texas. Pro náležitou ilustraci se inspiruje knihou *Friday Night Lights: "Still a place that seemed on the edge of the frontier, a paradoxical mixture of the Old South and the Wild West, friendly to a fault but fiercely independent, God-fearing and propped up by the Baptist beliefs in family and flag, but hell-raising, spiced with the edge of violence but naive and thoroughly unpretentious."*¹²⁰ Tedy místo, kde se snoubí prvky Starého Jihu a Divokého, snahy o nezávislost, bohabojnost a především baptistické přesvědčení.

Velmi podobná je situace v celém Texasu, kde se zvláštním způsobem snoubí sport s křesťanským náboženstvím. Zejména zmíněná Odessa, kde nejen jsou nejen silnice, ale dokonce i místní kostel opatřeny cedulemi se sportovní tematikou¹²¹, slouží jako dobrý příklad. Velmi známým se stal vtip narážející na provázanost náboženství a fotbal: „Proč Bůh stvořil Texas ve středu? Aby mohl sledovat zápas Cowboys.“¹²² Lidé nejen v Texasu jsou schopni přikládat náboženství téměř náboženskou hodnotu. Tato skutečnost poté činí ze sportu v podstatě kvazi-náboženský zážitek. Tuto skutečnost potvrzují mimo jiné konkrétní prvky neodmyslitelně patřící do světa sportu, v našem případě zejména amerického fotbalu¹²³. Každý týden jsou zápasy na mnoha univerzitách v USA spojeny s řadou rituálů, jako jsou společné meditace hráčů u totemu. Uctívání maskota týmu¹²⁴, několika tisíce návštěvníků, kteří na něj pějí chvalozpěvy, chorály a sami se odívají do jeho podoby. Rituálem pro mnohé z nich je zajisté také použití barev reprezentujících tým nejen na oblečení, ale také na kůži, aby vyznali, komu jsou tento večer oddáni. S konáním zápasu jsou neodmyslitelně spjaty

---

¹²⁰ Bissinger, *Friday Night Lights*, str. 32 In AUSTIN, M., W. *Football and Philosophy: going deep*. The University Press of Kentucky 2008, ISBN 978-0-8131-2495-7. str.183

¹²¹ "How Do You Spell Defense? Mojo."

¹²² Ty se obvykle odehrávají ve čtvrtek.

¹²³ Stejně je na tom Iowa se svojí oblibou v dívčím basketbalu.

¹²⁴ Kterým je nejčastěji zvíře.

také průvody hráčů v čele s maskotem týmu, které nabývají na posvátném charakteru zejména při vítězném návratu domů, kdy poskytují pocit sounáležitosti, síly a vítězství všem zúčastněným.

Pokud je podobný rituál vykonáván v natolik obrovském množství, které představují fanoušci nejen univerzitního fotbalu v Americe, může během něj snadno dojít ke změněnému stavu vědomí u řady z nich. Pokud se sjednotí několik tisíc hlasů v jeden, oslavující totemové zvíře, je stadion prosycen silou takového rituálu.

Autor se odvolává na antropologa Clifforda Geertze, který tvrdí, že sport ovlivnil americkou kulturu takovým způsobem, kterým by se to klasickému náboženství nepodařilo. Bůh se stal nedílnou součástí popisovaného světa sportu. Zcela jistě má civilní náboženství v této podobě dopad na řád společnosti. Oblečení sloužící k identifikaci, řád týdne, kdy je práce, volný čas i náboženství přizpůsobeno „posvátnému“ dni zápasu. Jako další prvek, který autorovi slouží k ilustraci tohoto působení, je také motivace jednotlivce k prosazení se ve světě, jenž je prosycen tímto „civilním náboženstvím“. Miliony mladých atletů, sportovců jsou schopni riskovat své zdraví, aby se ocitli v sestavě týmu, který si sami zvolili, či který uctívají jejich rodiče a blízcí. Náboženství je tímto zahrnutím do světa sportu bezpochyby ovlivňováno. Lze toto ovlivnění, tento dopad vůbec hodnotit? A pokud ano, co se stane měřítkem dobrého a špatného, či dokonce škodlivého vlivu?

Dřív, než se autor pouští do hledání kritérií pro nastíněné hodnocení, se zamýšlí nad tím, co činí tento sport natolik výjimečný, že má takový dopad na společnost jako celek. Prvním rysem, který zdůrazňuje, je omezený počet her. Díky němu se stává fotbal jaksi výjimečným. Každý rok existuje pouze jeden absolutní vítěz, který vzejde z několika maximálně důležitých zápasů. V tomto tkví rozdíl oproti odlišným sportům, jako je basketbal či baseball, kde je množství odehraných zápasů mnohem vyšší, tedy klesá pocit výlučnosti.¹²⁵ Je mnohem snazší vytvořit rodinnou tradici ve smyslu výletu na zápas v nízkém počtu termínů konání, kdy se členové snaží přizpůsobit vše tomuto

---

¹²⁵ Nutno podotknout, že počet zápasů je limitován ničím jiným než nemožností fyzické výdrže natolik náročných her. Mám na mysli, že hráč např. basketballu je po zápase schopen běžného tréninku, zatímco hráč amerického fotbalu potřebuje úměrně delší čas na regeneraci pro další trénink.

datu, protože „těch zápasů není tolik“, na rozdíl od jiného sportu, kde „můžeme jít jindy“. To je důvodem, proč se stalo národní finále NFL neoficiálním státním svátkem. Takový den je spojen s rituály, ať již v podobě tradiční snídaně, vyjadřující obdobu hodování, veselí nebo společné cesty na stadion, připomínající pouť do svatyně. Samotná hra je pak službou- výše rozebíraná modlitba spolu s hymnou evokuje výzvu k uctívání, potřesení rukou spoluhráčům potvrzuje pocit sounáležitosti, protihráčům může připomínat požehnání či naopak prokletí a tím posílení sebe. Poté, co hra končí, je jedno mužstvo radostné, oslavováno, zatímco druhé zavrženo a odsouzeno k pokání.

Velmi zajímavou myšlenkou shledávám autorův náhled na spřízněnost či spíše provázanost amerického fotbalu a náboženských prvků ve srovnání s ostatními sporty. Autor tvrdí, že fotbalisté potřebují náboženství více než sportovci z jiných, méně náročných, odvětví. „*Football players seem to need religion more than the athletes who participate in less demanding activities.*“ Důvodem je, že v tomto sportu se oproti jiným mnohem více projevují a uplatňují lidské emoce. Tyto emoce přirovnává k emocím válečným, takovým, jenž provázejí vojáka v boji. Typickým projevem je vášeň, která pomáhá zvládat enormní zatížení, jemuž je lidské tělo během hry vystaveno. Dále je hra protkána intenzivním tělesným kontaktem, mnohými kolizemi, které mohou dostat až násilný náboj. Stejně jako v boji, musí být sportovec připraven reagovat na možný útok proti jeho osobě, z čehož plyne nutnost fyzické a v nemenší míře také psychické připravenosti. Pro uklidnění z tohoto nátlaku, který je na něj nepřetržitě vytvářen, se mnozí obracejí k Bohu. Příkladem slouží autoru obtížnost situace, kdy hráče atakuje 160 kg protihráč v plné rychlosti. Když si uvědomíme četnost těchto situací, je obtížné se neobracet k něčemu, co nás přesahuje. Emoce skutečně musejí hrát značnou roli ve sportu, kdy je hráč vystaven nebezpečí značné fyzické újmy.¹²⁶ Taková zkušenost se může stát existenciálním zážitkem v pravém slova smyslu, provázeném pocitem marnosti či fyzické destrukce¹²⁷. Proto je nutné uvědomění existence, k níž se může hráč upnout a která ulehčí jeho emocionálnímu napětí. „*This*

---

¹²⁶ To je také důvodem, proč nemá americký fotbal tolik hráčů v Evropě.

¹²⁷ HAMILTON, M. *Is the Gridiron Holy Ground?* In AUSTIN, M., W. *Football and Philosophy: going deep*. The University Press of Kentucky 2008, ISBN 978-0-8131-2495-7. str 188

also makes the football player more interested in the valiant knightly approach to religion than the caring shepherd motif.“

Kniha *God in the Stadium* hovoří o natolik pevném poutu mezi sportem a náboženstvím, že již mnohdy není možné rozeznat přímé hranice: *“Wherever we look in American society we see links between sports and religion and even the confusion of one with the other. They have served one another and have become almost inseparable.”*¹²⁸ Náboženství a sport jsou v Americe dnes již téměř neodlučitelně spjaty. Je již velmi obtížné určit, kde končí hranice jednoho a začínají druhého z těchto odvětví. Úvaha je provázána otázkou po správnosti, pozitivitě či negativitě tohoto spojení. Na tuto otázku odpovídá autor knihy *God in the Stadium* Robert Higgs, když shledává toto partnerství nedobré. Křesťanství a tento sport vidí jako neslučitelné, protože je neslučitelný pro sport typický rytířský archetyp s archetypem pastýřským, který je v centru křesťanské nauky. *“That to modernize Jesus is to muscularize Him and the culture of our time, and to muscularize is to militarize, as the long alliance of military drills, exercises, sports, and religion in the United States amply illustrates.”*¹²⁹ Tímto výrokem vyjadřuje názor, že toto spojení nemůže být chápáno pozitivně. Samozřejmě, v mnohém s ním nelze než souhlasit. Vzájemné propojení s sebou přináší také stinné stránky do určité míry na obou stranách. V případě náboženství může dojít k jeho degradaci, sport se zase může odcizit svému původnímu významu. Je však vhodná snaha „očistit“ náboženství od světa sportu? Autor studie se s touto výtkou vyrovnává argumentem, že takové posouzení se zakládá na špatném chápání jak sportu, tak i samotného náboženství. Na náboženství je třeba pohlížet z křesťanské perspektivy, nikoliv z dílčích zkušeností, z roztržitých aspektů občanského náboženství. Skutečný důvod, proč se může zdát náboženství neslučitelné se sportem, není tato neslučitelnost, nekompatibilita, ale právě zkreslené chápání obou z nich.

---

¹²⁸ HIGGS, R. *God in the Stadium*. In AUSTIN, M., W. *Football and Philosophy: going deep*. The University Press of Kentucky 2008, ISBN 978-0-8131-2495-7. str 188

¹²⁹ HIGGS, R. *God in the Stadium*. In AUSTIN, M., W. *Football and Philosophy: going deep*. The University Press of Kentucky 2008, ISBN 978-0-8131-2495-7. str 188

Autor připomíná teorii předního historika náboženství Martina Martyho, který vyslovuje dvě základní funkce náboženství. První z nich je předávání poselství spásy: „it provides a message of individual salvation, telling us “*how to get right with God.*“ Druhou je tlumočení tohoto poselství ve světě.

Mnoho lidí se domnívá, že filosofie sportu není smysluplná. Že sféra sportu nemůže sloužit k výkladu světa. Takový člověk odsoudí také křesťanskou filosofii fotbalu. Jaký je však výsledek tohoto postoje? Autor uvádí, že takový postoj utváří mentalitu dvou světů. V přeneseném smyslu rozlišování věcí a smyslů světa posvátného a sekulárního. Takto může být chápáno občanské náboženství. Se svým důrazem na rituály a vnější vyjádření „kultu“ snižuje nároky na pochopení obsahu víry či její růst, který by měl provázet celý život.

Dále uvádí, že většina dnešního amerického křesťanstva „restricts religion to the heart (pietism) and makes religious belief largely irrelevant to real life, including to the games we play“ tedy činí náboženství irelevantním k našemu životu, neodpovídá prožívání víry. Toto se odráží také na sportovní rovině. Modlitba pronášená jednohlasně tisíci hlasy je sice pozitivní stránkou spojení, avšak jaký má smysl, jestliže poté zúčastněný mrští předmětem s úmyslem zranit rozhodčího? Podobných případů je mnoho, ať již ze strany diváků, hráčů, nebo rozhodčích. Tyto případy zároveň poukazují na etickou rovinu pomocných profesí. Nikdo se například nepouští do diskuze, zda je etické, v případě používání metod aktivního naslouchání či pastoral counsellingu, zájem o problém příchozích pouze předstírat. Je etické „hrát“ svoji empatii? V tomto bodu se otevírá prostor pro diskuzi zejména nad tématem pragmatické pozice.

Obrátíme-li svůj zájem zpět k motivu, který stál v čele naší úvahy, tedy společná modlitba před zápasem, hovoří autor o podpoře veřejné či osobní dichotomie: „*My experience in that context seems analogous to the public prayer before a game. This public prayer ends up supporting the public/private dichotomy.*“

Židovsko-křesťanská interpretace sportu je nutná k možnosti posouzení hry, jejich pozitiv i negativ. Bez takového přístupu je možné ve hře spatřit pouze dílčí prvky patřící spíše do občanského náboženství. Proto je nutné hodnotit sport z křesťanského etického rámce, aby nedocházelo k upírání skutečného významu.

Občanské náboženství, jak je definujeme v našem sportovním prostředí, se objevilo, aby vyplnilo vakuum, které vzniklo úbytkem pravé víry, resp. jejím oddělením

od sportovní praxe. Jestliže se náboženský život, prožívání víry redukovalo na pouhý hlas z amplionu, jestliže se namísto společné modlitby s povzneseným srdcem stane mechanická říkanka „pro štěstí“, vytrácí se „náboj“, který činí víru aktivní. Taková praxe je pak velmi odlišnou od autentické praxe víry ve smyslu Ježíšova požadavku milovat Boha „*With heart, strength and mind.*“ Pokládáme-li se za křesťany, měl by náš světonázor obsáhnout vše, tudíž i sport. *“any sense of how Christianity functions as a unified, overarching system of truth that applies to social issues, history, politics, anthropology, and all the other subject areas”*

Rozkol moderní kultury popisuje Martin Marty následujícími slovy: „*we are living in the first time in history where Christianity has been boxed into the private sphere and has largely stopped speaking to the public sphere.*“ Zdůrazňuje, že poprvé v historii bylo křesťanství uzavřeno z veřejné do osobní sféry. Tento přesun z jedné sféry do druhé s sebou nese také velké nebezpečí, že dojde právě k upření pravé hodnoty. Duchovní růst člověka jako jedince by se měl projevovat také ve společenském měřítku. Jestliže toužím jako hráč duchovně růst, mám možnost tento svůj růst vztáhnout také na sport, na svůj vztah k soupeři, respektování pravidel, vztah k doping. Tento růst by se měl vymezovat nejenom vůči na první pohled špatným činům a postojům, ale také vůči pojetí občanského náboženství, které svět sportu v mnohém provází.

Sv. Augustin říká, že zlo pochází z priorit člověka. Nesmíme čekat víc, než je nám objekt schopen poskytnout. Selhání v tomto požadavku poté vytváří zlo. Život člověka je utvářen tím, co miluje. Ctnost je potom schopnost správně zamířit lásku. Sport obecně, tedy i fotbal, jemuž je v této práci věnována pozornost, patří mezi méně důležité věci v životě člověka. V žebříčku nad ním stojí rodina, náboženství a mnoho dalšího. Přesto se sport někdy natlačí do pozice nad tyto hodnoty. Sportovec se tak stává otrokem toho, co je původně dobré, avšak čemuž byl přidán přílišný význam. Samotný smysl posilování dobrého ve smyslu všech ctností, které jsme sportu přiznali, by měl být důležitější, než modlitba před zápasem, která může sklouznout k bezduchému rytmickému opakování. Pouze vycházení z křesťanského světonázoru nám může pomoci hodnotit všechny aspekty hry, jako je riskování či zanedbávání zranění, odpovědnost sportovců za jejich mediální obraz či postoj k rozhodčím.

Pokud stojí v centru motivace trenéra skutečná touha přiblížit víru svým svěřencům a není nahrazená pouze hovořením o víře bez náboje, stává se takové pojetí pravou praxí víry. Na závěr přidávám konkrétní příklad z trenérské školy v Baltimoru, kde rozeznávají jako nejdůležitější odpovědnost trenérů výchovu mladých mužů k ideálu „muži pro ostatní“: „*As the boys take the field, the following exchange is heard: “What is our job as coaches?” he [Joe Erhman] asked. “To love us,” the boys yelled back in unison. “What is your job?” Joe shot back. “To love each other,” the boys responded.*“

Svůj úkol vidí tito trenéři v několika bodech: prvním je předání jasné definice toho, co znamená být člověkem. Druhým je předat jim kód mužného chování, třetím je „*to help them figure out what their own unique, transcendent cause should be or could be in this world*“, tedy pomoc při zjišťování jejich vlastní unikátní transcendentní příčiny.

Takové pojetí se blíží více pastýřskému archetypu než rytířskému, který je tomuto sportu vytýkán. Je pak plně v souladu s křesťanským světonázorem a jeho holistické zaměření se soustředí na rozdíl od občanského náboženství i na hlubší prvky lidského nitra. V tomto smyslu nazývá autor fotbalové hřiště „*The Holy Ground*“.

Závěr

Zabývali jsme se dvěma, na první pohled, nesourodými fenomény lidské existence. Jakkoliv se mohlo zpočátku zdát nepochopitelné jejich vzájemné propojení, tato práce je důkazem, že k jejich prolínání docházelo a dochází.

Vyjdu-li z filosofické pozice, sport svůj fyzický projev přesahuje a může sloužit jako nástroj k pochopení člověka, ke zjištění mnohých jeho kořenů a motivací. Odkazuje za horizont běžné existence a ukazuje pravý význam činností, které mohou být považovány za triviální. Pokud dojde k pochopení takového smyslu, může se sport stát nástrojem k zdokonalení člověka a jeho ctností.

Teologická dimenze byla představena především přiblížením a výkladem teologií sportu v podání papežů Pia XII., Jana Pavla II. a Benedicta XVI. kteří věnovali sportu v jeho různých podobách značnou pozornost. Člověk je jimi nahlížen jako jednota těla, duše a ducha. V tomto smyslu pokládají sportovní činnost za jeden z možných klíčů celkového rozvoje k harmonii osoby. Pozitiva však nespočívají pouze v rovině jedince. Tím, že je sport globálním prvkem, dochází setkávání mas v jeho jménu¹³⁰. Vzniká tím potenciál k překonávání možných bariér v rovině nadnárodní, mezistátní. Protestantská pozice byla vysvětlena na příkladech činnosti evangelikálních církví v Anglii a Egyptě. V jejich pojetí dochází k utváření člověka pomocí sportovních organizací, které, zacíleny na široké vrstvy, se tímto způsobem snaží najít také schopné pracovníky pro církevní obec. Stejně jako v předchozí filosofické pozici, i zde sport přesahuje čistě fyzickou stránku.

V úvodu této práce byla položena otázka, zda existuje spojitost mezi filosofií, potažmo teologií a sportem. Tuto otázku považuji za zodpovězenou kladně.

---

¹³⁰ Mám na mysli ve jménu sportu jako takového.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

Primární literatura

AUSTIN, M., W. *Football and Philosophy: going deep*. The University Press of Kentucky 2008, ISBN 978-0-8131-2495-7

CLEMENS, J. *Sporting activity in the thought of Joseph Ratzinger/Benedict XVI*. Nепublikovaný text.

DANIELS, G., WEIR, S. *Church and sport*. Dostupné z WWW
http://www.veritesport.org/downloads/theology_of_sport/Church_and_Sport.pdf

DEARDORFF, D., L., WHITE, J., *The Image of God in the Human Body, Essays on Christianity and Sports*, , Edwin Mellen Press 2008, ISBN 9780773451421

FOURNAROS, S., *Olympic paideia: Building social and political bonds through Olympic symbolism*. Dostupné na WWW: < <http://www.isud.org/papers/pdfs/Fournaros.pdf>>

LIXEY, K. *Sport in Magisterium of Pius XII*. Nепublikovaný text

MULLER, R., SCHAFER, C. *The Pastoral Messages (Homilies, Angelus Messages, Speeches, Letters) of Pope John Paul II That Refer To Sport (1978-2005)*, Pontifical Council for the Laity. ISBN neuvedeno

.
Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Gymnica Vol.36, No.2, PALACKÝ UNIVERSITY OLOMOUC 2006. ISBN 80-244-1486-4

PONTIFICIUM CONSILIUM FOR LAICIS. *The World of Sport Today. A Field of Christian Mission*. Libreria Editrice Vaticana. Vatican Press 2006. ISBN 88-209-78-63-6

HOGENOVÁ, A., *Areté, Základ olympijské filosofie*. Praha: Karolinum, 2001, ISBN 80-246-0046-3

HOGENOVÁ, A. *Hermeneutika sportu*. Praha: Karolinum, 1998, ISBN 80-7184-744-5

Sekundární literatura

BAKER, W., J. *Playing with God. Religion and Modern Sport*. Harvard University Press 2007. ISBN-10: 0674024214

HIGGS, R., J. *God in the Stadium. Sports and Religion in America*. The University Press of Kentucky 2005. ISBN-10: 9780813108537

MIEHL, D., MULLER, N. HUBENTHAL, CH. *Sport und Christentum. Eine anthropologische, theologische und pastorale Herausforderung*. Schwabenverlag Ag 2008. ISBN-10: 3786727104

SUITS, B. *The Grasshopper. Games, Life and Utopia*. Broad Press 2005. ISBN-10: 155111772X

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Česká biblická společnost 1996. ISBN 80-85810-11-5

BOUBLÍK, V., *Teologie dějin spásy*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, ISBN 80-7192-486-5

ČERNEK, M. *Sokolství a olympismus*. Tělesná kultura. 2008, roč 31, č. 1

DOVALIL, J. a kol. *Olympismus*. Praha: Olympia, 2004, ISBN - 80-7033-871-7

PAUSANIÁS. *Cesta po Řecku. II / Pausaniás*, Praha: Svoboda, 1974, ISBN neuvedeno

PLATÓN, *Ústava*. Oikoymenh 2005. ISBN : 80-7298-142-0

SOKOL, J. *Mistr Eckhart a středověká mystika*. Vyšehrad 2009. ISBN: 978-80-7021-976-8

PLATÓN, *Alkibiadés I, II; Hipparchos, Milovníci*. Oikomenh 1996. ISBN 80-86005-29-1

PLATÓN, *Gorgias*, Praha: Oikoymenh 2000, ISBN 80-7298-005-X.

BENEDIKT XVI., *Caritas in veritate. Encyklika o integrálním lidském rozvoji v lásce a pravdě*. Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 2009. ISBN 978-80-7195-414-9

Internetové zdroje

<http://freeforumzone.leonardo.it/discussione.aspx?idd=354533>

<http://www.philosophyofsport.eu/>

http://www.vatican.va/holy_father/pius_xii/speeches/1939/documents/hf_p-xii_spe_19390824_or-grave_it.html

Abstrakt

SVOBODA, V. *Filosofie a teologie sportu se zřetelem k americkému fotbalu*. České Budějovice 2011. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filosofie a religionistiky. Vedoucí práce J. Vokoun.

Tato práce zkoumá možné souvislosti mezi filosofií, teologií a sportem. Výchozím sportem se stal americký fotbal. Vhodným zdrojem informací se ukázala tištěná literatura pocházející především z anglicky hovořících zemí. Filosofie sportu se soustředí především na to, jakým způsobem může sport přispívat k rozvoji všech stránek člověka, zda a jakým způsobem přesahuje fyzickou stránku jedince. Kapitola o katolické teologii se snaží odrážet stanoviska papežů, přičemž výchozí inspirací jsou dokumenty pocházející z Pontifical Council for Laity v Římě. Protestantská pozice je zastoupena příklady stanovisek evangelikálních církví v Anglii a Egyptě.

Klíčová slova:

filosofie sportu, teologie sportu, hermeneutika, americký fotbal, Council for Laity, papež, magisterium, náboženství, hra

Abstract

Philosophy and Theology of Sport with Accent on American Football.

This thesis is searching for the possible connection between philosophy, theology and sports. The comparison is based on American football. Mainly the literature from English speaking countries turned out to be the most suitable source of information. Philosophy of sports is focused mainly on the manner how the sports can contribute to the development of every aspect of human life, providing the philosophy can go beyond the limits of physical human strength and the way how it is realized. The chapter about catholic divinity tries to reflect the point of view of popes, whereas the basic inspiration consists of documents coming from Pontifical Council for Laity in Rome. The protestant attitude is represented by examples of the point of view of the evangelic church in England and Egypt.

Key words:

Philosophy of sport, theology of sport, hermeneutics, American football, Council for Laity, pope, magisterium, religion, game